

JURIDISKA FAKULTETEN

VID LUNDS UNIVERSITET

Ella Adlersson

Hedersmotiv vid dödligt våld

Rättsväsendets uppfattning och bedömning av mord som begås i
hederns namn

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet

30 högskolepoäng

Handledare: Sverker Jönsson

Termin: VT24

Innehåll

Abstract	4
Sammanfattning	5
Förord.....	6
Förkortningar.....	7
1 Inledning.....	8
1.1 Allmänt	8
1.2 Syfte och frågeställningar.....	9
1.3 Avgränsningar	10
1.4 Metod.....	10
1.5 Material.....	11
1.6 Forskningsläge.....	11
1.7 Disposition.....	12
2 Heder.....	13
2.1 Vad är heder?.....	13
2.2 Hedersrelaterad brottslighet.....	15
2.3 Dödligt våld	18
2.4 De hedersutsatta.....	20
3 Gällande rätt.....	22
3.1 Särskilda straffskärpningsgrunder i straffmätningen.....	22
3.2 Hedersmotivet.....	23
3.2.1 Skälen för införandet av hedersmotivet som särskild straffskärpningsgrund	23
3.2.2 Anvisningar kring tillämpandet av hedersmotivet som särskild straffskärpningsgrund	24
4 Domstolarna och hedersmorden	27
4.1 Dom nr. 1	27
4.1.1 Bakgrund	27
4.1.2 Tingsrätten.....	27
4.1.3 Hovrätten.....	28
4.2 Dom nr. 2.....	28
4.2.1 Bakgrund	28
4.2.2 Tingsrätten.....	29
4.2.3 Hovrätten.....	29
4.3 Dom nr. 3.....	30
4.3.1 Bakgrund	30
4.3.2 Tingsrätten.....	30

4.3.3	Hovrätten.....	31
4.4	Dom nr. 4.....	32
4.4.1	Bakgrund.....	32
4.4.2	Tingsrätten.....	32
4.4.3	Hovrätten.....	33
4.5	Dom nr. 5.....	34
4.5.1	Bakgrund.....	34
4.5.2	Tingsrätten.....	34
4.5.3	Hovrätten.....	35
4.6	Dom nr. 6.....	36
4.6.1	Bakgrund.....	36
4.6.2	Tingsrätten.....	36
4.6.3	Hovrätten.....	37
4.7	Dom nr. 7.....	37
4.7.1	Bakgrund.....	37
4.7.2	Tingsrätten.....	38
4.7.3	Hovrätten.....	39
5	Analys.....	40
5.1	Gemensamma attribut vid hedersmord.....	40
5.1.1	Bakomliggande omständigheter.....	40
5.1.2	Relationen mellan parterna	41
5.1.3	Offentliga attacker.....	42
5.1.4	Gärningsmannens inställning.....	42
5.1.5	Gärningsmannens brottsförberedelser.....	43
5.1.6	Gärningsmannens handlande efter fullbordat brott.....	44
5.1.7	Våldets placering.....	44
5.1.8	Övervåld.....	45
5.1.9	Metod och val av mordvapen.....	45
5.1.10	Sakkunnigutlåtanden	45
5.1.11	Sammanfattning av de gemensamma attributen	46
5.2	Övergripande analys.....	47
5.3	Subjektiv reflektion	51
5.4	Slutsats.....	52
	Källförteckning	55

Abstract

The one who has incurred disgrace upon the community must die. To preserve glory is what matters the most within the culture of honour. Since the turn of the millennium there have been about ten noted honour killings in Sweden, and despite everyone who has fought and are fighting against honour-related violence and oppression it still largely occurs to this day.

Since July 1st, 2020, the court has been able to apply a new provision for increasing punishment when the motive for the criminal act has been to preserve or restore the honour of the family. The honour motive has been discussed in reasoning prior to the new regulation entering into force but has now gained space and recognition. Although, there are still some question marks regarding when an honour motive exists or not – even in-between the lower instances. The question is how the honour motive should be identified and which joint attributes that can be distinguished. The judicial system must obtain a united picture and understanding of how the culture of honour takes place for the new regulation to gain bearing and contribute to the victim's rectification, otherwise there is a risk that the exposed persons won't get the help they deserve and need.

Thus, the purpose of this essay is to identify common attributes regarding honour killings and to analyze how the court judges and perceives characteristics of the culture of honour in relation to the phenomenon itself to illustrate its difficulties and save the vulnerable persons from future reckless and cruel crimes committed by their close relatives.

The essay reaches the conclusion that the court should consider further circumstances that characterizes honour killings when assessing the honour motive. They must attend to the entirety instead of mostly focusing on the perpetrators statement. For example, the exertion of the lethal violence and the more passive choices the offender makes in conjunction with the criminal act. The motive gets revealed by observing the smaller details, therefore they cannot be neglected by the court.

Sammanfattning

Den som har ådragit kollektivet skam måste dö. Inom hederskulturen är bevarandet av äran det viktigaste som existerar. Sedan millennieskiftet har ett tiotal hedersmord uppmärksammas i Sverige och trots alla de som kämpat och kämpar emot det hedersrelaterade våldet och förtrycket så förekommer det i stor utsträckning än idag.

Domstolen har 1 juli 2020 haft möjlighet att tillämpa en ny straffskärpningsgrund i straffmätningen då motivet för brottet har varit att bevara eller återupprätta en familjs heder. Hedersmotivet har diskuterats i domskäl även innan bestämmelsen trädde i kraft men har nu fått större och tydligare utrymme. Däremot finns fortfarande frågetecken kring när hedersmotiv föreligger vid dödligt våld och inte – till och med underinstanserna emellan. Frågan är då hur hedersmotiven ska identifieras och vilka gemensamma attribut som kan urskiljas. För att den nya bestämmelsen ska få bäring och kunna ge upprättelse åt offren krävs att rättsväsendet har en enad bild och förståelse för hur hederskulturen tar sig uttryck, annars kan de utsatta inte få den hjälp de har rätt till och förtjänar.

Syftet med uppsatsen är således att identifiera gemensamma attribut vid hedersmord och analysera hur domstolen bedömer och uppfattar hederskulturens karaktäristiska drag i relation till hedersfenomenet i sin helhet. Detta för att belysa problematiken och rädda utsatta från framtida hänsynslösa och grymma brott begångna av sina närstående förövare.

Uppsatsen kommer fram till att domstolen bör beakta ytterligare omständigheter som kännetecknar hedersmord i sin bedömning av hedersmotivet. I stället för att fokusera på gärningsmannens utsaga måste ses till helheten. Däribland det dödliga våldets utövande och även de mer passiva valen gärningsmannen gör i samband med brottet. Det är i de mindre detaljerna som motivet avslöjas, därav får de inte försummas av domstolen.

Förord

Tack till mamma, pappa och Albert för allt stöd och all kärlek – se Ella hon klarar sig alltid.

Tack till Ludvig, Kajsa, Amanda och Clara för allt ni lärt mig och alla skratt.

Tack till mina vänner på Malmö Nation.

Tack till Sverker Jönsson, Universitetslektor i straffrätt, för alla våra intressanta samtal och för du utmanat och uppmanat mig att tänka steget längre och behålla min frustration.

Tack till Simon och farmor, jag tänker på er varje dag.

Tack till alla som stått vid min sida under alla dessa år, ni som är kvar och ni som lämnat oss på vägen.

/Er (för en gångs skull) stolta Ella

Förkortningar

BrB	Brottsbalk (1962:700)
HBTQ-personer	Homosexuella, bisexuella, transpersoner och queera personer
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)

1 Inledning

1.1 Allmänt

Det är dags för förlovningsfest. Familjen har bjudit hem sin 16-åriga dotter och hennes 20-åriga fästman för att fira kärleken. Dottern och fästmannen bestämmer sig efter en tid för att tacka ja till inbjudan i hopp om att kunna föra en dialog med familjen efter att familjen varit skeptiska till dotterns nya kärlek och önskan om att gifta sig. Pappan hade nämligen planerat att dottern skulle gifta sig med sin kusin samma sommar. När de kommer fram till lägenheten separeras dottern från sin fästman och blir bjuden på apelsinsaft av sin mamma. Efter en stund svartnar det för hennes ögon och några timmar senare är hennes fästman brutalt mördad.

Under tiden dottern varit drogad har hennes fästman fått utstå besinningslös tortyr. Fästmannen har fått kokande olja i ansiktet och ner i halsen för att sedan blivit knivhuggen och slagen till döds. Pappan förklarar sedan varför efter han blivit släppt från häktet.

”Det var han som orsakade det här eländet, både för sig själv och för oss. Om han hade låtit bli att komma ner hit och kunde liksom komma efteråt med några vuxna så hade det här aldrig hänt.”¹

Det finns flera tydliga intressen i att identifiera när hedersrelaterad brottslighet föreligger. Inte minst för att ge offer och anhöriga upprättelse, men också för att belysa den hedersproblematik som råder i samhället med avsikt att kunna hjälpa utsatta innan fler faller offer för våld och förtryck i hederns namn. Hedern handlar om att en familjs ära ska bevaras till varje pris, den som har ådragit familjen skam måste dö innan hedern kan återupprättas, oavsett vem som behöver offras.

Samtalet kring hederskulturen är bristande trots att dess konsekvenser är extremt förödande. Som utsatt blir det nästintill omöjligt att ta sig ur det hedersrelaterade förtrycket och våldet, inte bara med tanke på hur mångfacetterat

¹ Citat från pappan efter att ha blivit släppt från häktet (via tolk).

våldet är utan också på grund av det numerära övertaget de närstående har på den ensamma individen. Därför blir hedersrelaterade offer en synnerligen skyddsvärd grupp som behöver separeras från de som faller offer för övrigt våld i nära relationer. Misslyckas vi med detta så är den lilla kontroll som rättsväsendet har över hedersrelaterat våld som bortblåst. Hedersfenomenet är mycket komplext och behöver hanteras med särskild försiktighet och omsorg med tanke på offrens utsatta position inom kollektivet.

Med tanke på de starka intressen som finns för att identifiera när ett hedersmotiv föreligger blir det mycket intressant att utforska hur lagstiftarna och rättsväsendet ser på heder som fenomen. I grund och botten är det gärningens attribut och hur gärningen utspelar sig som avslöjar det bakomliggande motivet. För att domstolen ska ha möjlighet att fånga upp dessa hedersrelaterade situationer krävs det att lagstiftaren förmedlar vilka karakteristiska drag och flaggor som beslutsfattaren ska söka efter vid misstanke om att ett hedersmotiv föreligger.

1.2 Syfte och frågeställningar

Examensarbetet fokuserar på att måla upp en helhetsbild av fenomenet heder och hedersrelaterad brottslighet för att sedan utforska relationen mellan fenomenets karaktärsdrag och den bild domstolen har av när hedersmotiv föreligger eller inte. Syftet med arbetet har för avsikt att uppnås med hjälp av följande frågeställningar:

- Vad innebär fenomenet heder?
- Hur fungerar hedersmotivet som särskild straffskärpningsgrund i straffmätningen?
- Hur bedömer domstolen hedersmotivet vid dödligt våld?
- Vad är det i våldets karaktäristiska drag som avslöjar hedersmotivet? Vilka gemensamma attribut kan identifieras?

- Hur ser rättsväsendets uppfattning och bedömning av hedersmotivet vid dödligt våld ut i relation till hedersfenomenet i sin helhet?

1.3 Avgränsningar

Arbetet har inte för avsikt att närmare beröra andra vanliga hedersbrott såsom exempelvis könsstympning eller äktenskapstvång, utan specifikt utreda motivet bakom hedersmord. Uppsatsen kommer inte diskutera andra lagar än brottsbalken (1962:700), BrB, där frågor om heder kan förekomma som exempelvis socialtjänstlagen (2001:453), SoL, eller lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Det nya brottet hedersförtryck, som står föreskrivet i 4 kap. 4 e § BrB, kommer inte heller att avhandlas närmare. Arbetet fokuserar inte på någon specifik hedersutsatt grupp, såsom exempelvis kvinnor eller barn, utan är skriven utifrån ett brottsofferperspektiv.

Vad gäller analysen av domstolarnas beslut kommer endast läggas fokus på motivet och gärningens karakteristiska drag, och då specifikt vad gäller åtalspunkten gällande mord. Domarna kommer behandlas utifrån den utgångspunkt att de är korrekt utredda vad gäller exempelvis ansvarsfrågor och bevisning.

1.4 Metod

För att uppnå arbetets syfte kommer en rättsdogmatisk metod användas för att undersöka gällande rätt i förhållande till hur straffmätningen fungerar vid användandet av särskilda straffskärpningsgrunder, varpå ett fokus kommer läggas på hedersmotivet som försvårande omständighet.

Genom att undersöka ett flertal tingsrättsdomar och hovrättsdomar gällande hedersmord som begåtts i Sverige under de senaste drygt tio åren kommer arbetet försöka identifiera och urskilja de karakteristiska drag som rättsväsendet anser tala för och emot att ett hedersmotiv föreligger, för att sedan jämföra relationen mellan domstolarnas syn på heder med själva fenomenet i sig.

Analysen bygger på vad som identifierats genom självständig läsning av domskälen. Vad som bör belysas är att en viss inkonsekvens uppstår i

analyserna av domarna till följd av var domstolarna har valt att placera frågan om hedersmotivet. Domarna följer en kronologisk ordning i uppsatsen där det finns en tydlig diskrepans i hur förekommande, eller icke förekommande, den hedersrelaterade diskussionen är i domskälen vilket i sin tur bidragit till var i domskälen diskussionen placeras. Den självständiga läsning som gjorts har tagit alla hedersrelaterade avsnitt i beaktning oavsett var i domarna domstolen har valt att placera frågan.

1.5 Material

Det material som har använts under arbetets gång är lagtext, förarbeten, statens offentliga utredningar och doktrin, för att utreda den juridiska delen av uppsatsen. Därtill har även mer samhällsorienterad litteratur varit till hjälp för att skapa en överblick av hederskulturen som fenomen i samhället. Utöver detta tillkommer ett tjugotal domar från både tingsrätter och hovrätter i avgöranden om hedersmord som har analyserats i syfte att besvara frågeställningarna.

I syfte av hänsyn till offrens och anhörigas integritet har domarna avidentifierats. Målnummer respektive underinstans hänvisas inte till i texten. En komplett rättsfallslista kan tillhandahållas vid förfrågan.

1.6 Forskningsläge

Hedersmord är ett tämligen outforskat område i en juridisk kontext. Det finns dock material som uppmärksammar och utforskar hur hedersfenomenet och den hedersrelaterade brottsligheten tar sig uttryck i samhället utifrån ett socialt perspektiv. Även forskning inom dödligt våld förekommer i litteraturen, men inte kopplat till det hedersmotiv som forskas på i denna uppsats. Således föreligger det ett tomrum som den här uppsatsen syftar till att uppmärksamma, där begreppet dödligt våld problematiseras och knyts an till hedersmotivet för att kunna identifiera när hedersmord föreligger. Någon liknande studie om hur domstolen ser till specifikt dödligt våld och vilka tecken den letar efter har inte stötts på.

1.7 Disposition

Det kapitel som följer det inledande kapitlet kommer kartlägga vad heder är. Kapitlet kommer ta sikte på att beskriva hedersfenomenet i sin helhet och sedan förtydliga vad hedersrelaterad brottslighet innebär och hur det tar sig uttryck, det kommer även innehålla ett avsnitt om dödligt våld och statistik kring hedersutsatta. Nästa kapitel rör den gällande rätten. Därefter följer ett kapitel som redogör för underinstansernas domar och domskäl gällande hedersmord. Examensuppsatsen avslutas med en självständig analys. Denna analys är indelad i flera avsnitt och inleds med en uppräkningslista av de gemensamma attributen som identifierats vid hedersmord, sedan följer en övergripande analys och en subjektiv reflektion innan den avslutande slutsatsen presenteras.

2 Heder

2.1 Vad är heder?

”Hedern är någonting så värdefullt att det inte kan värderas i pengar och som därför måste bevaras med livet som insats om så behövs. Därför måste varje man uppfostra sina döttrar så att dessa kan vara mitt bland ett kompani av soldater utan att flickorna förlorar sin ärbarhet.”²

En man som har hedern i behåll tar sig an uppgiften att uppfostra sina döttrar med största möjliga skicklighet och allvar. Enligt kulturen påtar de ansvaret för att uppfostra och vara ansiktet utåt för kvinnorna i familjen, skulle det förekomma någon handling som dessa personer anser vara skamfull så kommer det finnas åtgärder för att ta itu med och förebygga sådana.³

Hederskulturens grundläggande drag tar sig ofta i uttryck i att familjen tar kontroll över och kränker individens psykiska, fysiska och sexuella integritet och självbestämmande och rättfärdigar sina handlingar med att den utsatta har vanärat deras stolthet och på något sätt åsamkat familjen skam. Det finns vissa gemensamma drag som hederskulturen kännetecknas av enligt en av statens offentliga utredningar, SOU 2014:49 Våld i nära relationer – en folkhälsofråga, där individens vardagliga agerande, sexuella integritet och lydnad står i fokus. Några exempel som tas upp är bland annat att individens agerande anses påverka hela familjens anseende och att dennes intressen anses vara underordnade familjens intressen. Individens sexualitet anses vara en familjeangelägenhet och sexuella relationer får endast äga rum mellan en man och en kvinna som ingått äktenskap. Andra relationer än de som följer heteronormativiteten eller andra könsroller och normer är inte acceptabla.⁴ Den som offentligt trotsar eller utmanar familjens normer kan bli utsatt för förödande konsekvenser. Hedersnormerna kan leda till sådan allvarlig brottslighet som hot om våld, våld och i de mest extrema fallen även dödligt våld.⁵

² Hussein (2017) s. 59.

³ Hussein (2017) s. 59.

⁴ SOU 2014:49 s. 215 ff.

⁵ Norée (2022) s. 26.

”Att inte ha heder är som att ha drabbats av cancer. Enda botemedlet är att skära bort den sjuka svulsten med kniv.”⁶

När intervjupersoner som själva begått hedersmord blev tillfrågade om vad heder betydde för dem, var detta ett av svaren. Andra svar avslöjade hur personerna hellre lever ett liv i fängelse med högburet huvud än att leva i samhället med skam, att heder betyder att man kan andas fritt, att kunna bära huvudet högt inför andra och att man kan se andra personer i ögonen utan att tvingas slå ner blicken. Hedern hos dessa personer blir någonting rent kroppsligt, vilket kommer behandlas mer ingående nedan.⁷

Det inledande citatet anspelar på att bristen på heder är lika oönskad som en obotlig sjukdom och att det bara finns en enda lösning på problemet. Bortskärandet av cancersvulsten blir en symbol för den plikt som tillfaller förövaren att döda och göra sig av med den skyldiga i familjen. Brottsoffret betraktas alltså inte som mer värd än en concertumör. Det finns också ett tydligt samband mellan ansiktet och hedern. Ansiktet, den kroppsdel som i hög grad blir iakttaget av kollektivets medlemmar, blir en symbol för den heder eller skam en person bär och förknippas med hur en person framstår i betraktarens ögon. Vidare är även ögonen av stor betydelse då den man som har hedern i behåll ser in en annan persons ögon utan tveksamhet eller blygsel till skillnad från den man vars brist på heder tar sig i uttryck i att denne tvingas gå med nedslagna ögon.⁸

Utöver det rent kroppsliga kan hedern också associeras med själen och en inre harmoni, styrka och balans. Den som har hedern i behåll kommer aldrig behöva bry sig om rykten eller negativa kommentarer runt omkring sig utan är alltid trygg i sin mentalitet och anses vara själsligt frisk.⁹ Hedern blir en slags stämpel eller kvalitetsmärke för en inre livskvalitet som den som inte bär på skam kan finna en trygghet i och känna sig stolt över.¹⁰

⁶ Hussein (2017) s. 56 f.

⁷ Hussein (2017) s. 56 f.

⁸ Hussein (2017) s. 56 f.

⁹ Hussein (2017) s. 57.

¹⁰ Wikan (2004) s. 68.

Ytterligare en aspekt gäller vad som sträcker sig utanför individen, nämligen den stolthet och det goda rykte som hedern tillför hos en person. När en person har vidtagit en hedersfylld åtgärd och räddat en familjs anseende blir denne närmast ärofylld i sin krets. Hedern speglar sig i det stora hela i hur man betraktas utifrån och symboliseras med en skinande och felfri fasad som det är en familjs viktigaste uppgift är att upprätthålla.¹¹ Detta syns även rent språkligt, som till exempel kan utläsas ur arabiskans uttryck för hedersmord, *ghaasil al arr*. Den ordagranna lydelsen för detta är ”tvätta bort skammen”, vilket sannerligen tyder på att det finns kulturer där funktionen av hedersmord rentav är att bli ren och fri från vanära.¹²

2.2 Hedersrelaterad brottslighet

När det kommer till begreppet *hedersrelaterad brottslighet* finns ingen uttalad definition, däremot har Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten valt att gemensamt formulera fenomenet på följande sätt: Hedersrelaterad brottslighet är brott som helt eller delvis begåtts för att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps anseende utifrån en föreställning om heder.¹³

Det hedersrelaterade våldet och förtrycket kan ses som en undergrupp till våld i nära relationer.¹⁴ Som samlingsbegreppet antyder så rör det sig om att den utsatta har en nära relation och ofta även ett känslostarkt band till sin förövare. Det är också vanligt att våldet förekommer i offrets egen bostad och att det blir mer intensivt och allvarligt ju längre det pågår. I och med dessa kännetecken kan förstås att det finns stora svårigheter för den utsatta att göra motstånd eller helt bryta sig loss från situationen. Denna typ av våld kan förekomma i alla olika typer av relationer – partnerrelationer likväl som släkt- och familjerelationer. Könsidentiteten hos den som är offer eller förövare har ingen betydelse, alla kan utsättas.¹⁵

¹¹ Hussein (2017) s. 56.

¹² Hussein (2017) s. 64.

¹³ Åklagarmyndigheten (hämtad 2024-02-12).

¹⁴ Baianstovu (2017) s. 68.

¹⁵ Nationellt centrum för kvinnofrid (hämtad 2024-03-06).

Det finns däremot ett särskilt behov hos den som utsätts för våld i nära relationer i en hederskontext.¹⁶ Det finns ett tydligt övergripande intresse av att reda ut naturen av och orsakerna till att våld förekommer.¹⁷ Genom att urskilja olika typer av våld och attribut kan vi närma oss våldets rötter. När roten till problemet har identifierats underlättas processen av att klara upp våldet och förebygga att problemet ska bli återkommande.¹⁸ Man kan säga att det hedersrelaterade våldet, till skillnad från annat våld i nära relationer, är en kollektiv handling i stället för en individbaserad handling med tanke på dess natur. I regel är det hedersrelaterade dödliga våldet noga planerat, där varje spelplan tilldelas en roll, och är sällan en spontan och impulsiv handling som är vanligt förekommande i exempelvis svartsjukemord där handlingen utlöses av stundens vrede. Det finns även tydliga skillnader i gärningsmannens inställning till brottet – vid hedersmord förekommer ofta en stolthet och att förövaren har begått en bedrift, till skillnad från det övriga våldet där det ofta kan uppstå känslor av ånger. På samma sätt företer sig ofta känslan inom familjerna, våldgrupperna emellan, där ett hedersmord är klart mer accepterat bland familjemedlemmarna än då ett annat mord i nära relation begås.¹⁹ FN har även uttalat sig om att hedersmord inte sällan begås i det offentliga rummet, till skillnad från övriga mord i nära relationer.²⁰

Vidare finns mer specifika typer av kontrollerande handlingar som individerna kan bli utsatta för i vardagen, däribland att inte få lämna hemmet, inte få bestämma över sin egna kropp eller sexualitet, konstant vara övervakad, inte få delta i samhället på grund av krav hemifrån, ständigt domineras av personer som anses vara ovanför i rang och riskera att bli skickad utomlands för att få en bra fostran.²¹ Dessa typer av begränsningar innebär inte nödvändigtvis att fysiskt våld förekommer men skulle kunna identifieras som psykiska, sociala eller latent våldsformer som också är vanligt förekommande inom hederskulturen. Även sexuellt, materiellt, ekonomiskt och digitalt våld

¹⁶ Baianstovu (2017) s. 68.

¹⁷ Brookman (2005) s. 119.

¹⁸ Baianstovu (2017) s. 68.

¹⁹ Hussein (2017) s. 70.

²⁰ Hussein (2017) s. 71.

²¹ SOU 2014:49 s. 217.

och försummelse är tydliga metoder för att straffa den utsatte inom det hedersrelaterade våldet och förtrycket.²²

Paulina de los Reyes delar specifikt in hedersrelaterat våld i det psykiska, sociala, sexuella och fysiska våldet. Genom denna kategorisering och uppdelning kan även den typiska processen i hedersvåldet beskrivas. Det börjar ofta med kränkande kommentarer och hot som senare går över till isolering och social kontroll, därefter kan det sexuella våldet i förlängningen innebära tvång till samlag med en oönskad person genom tvångsäktenskap och till sist det fysiska våldet som kan ta sig uttryck i allt från ett slag till mord. Det är således i oftast en upptrappning av våld i olika former som leder till ett sådant dåd som ett hedersmord.²³

Övriga attribut som, i utförandet av våldet, tyder på hedersvåld och ett hedersmotiv är att familjemedlemmar är inblandade och att ett kraftigt övervåld har använts. Förövaren bryr sig nödvändigtvis inte heller om vittnen eller att brottet begås på en offentlig plats, eftersom man vill visa upp att hedern är återupprättad. Att våldet riktas mot skrevet tyder även på att starka känslor är inblandade. I dessa sammanhang kan man få en uppfattning av att förövaren eller förövarna anser att de har gjort en god gärning till följd av att dessa mål ofta inte innefattar samma skuld-känslor som andra.²⁴

Hedersrelaterad brottslighet härstammar inte från någon specifik religion, kultur eller särskilt land utan härrör från platser och sammanhang där individer lever efter starka hedersnormer. Synsättet bygger i stort på patriarkala, heteronormativa och hierarkiska föreställningar. Det finns vissa samverkande sociala inslag som ofta återfinns i de misshandelssituationer där förövaren legitimerar misshandeln med argumentet att den utövas i uppfostrande syfte, exempelvis där det råder en hederskultur. Dessa komponenter har visat sig vara bland annat diaspora, religiositet, minoritetskap, segregation och livs- och flyktrelaterade kriser.²⁵ Även om hederskulturen härstammar från dessa

²² Norée (2022) s. 27.

²³ Hussein (2017) s. 65.

²⁴ Strömberg (2021).

²⁵ Baianstovu (2017) s. 55.

patriarkala och hierarkiska normer, betyder det inte att alla patriarkala och hierarkiska miljöer utövar hedersrelaterat våld eller förtryck. Det finns svårigheter för socialarbetare att utreda varifrån motivet till våldet har sitt ursprung då utredningen kräver en nära kontakt med klienterna som kan vara svår att uppnå i dessa situationer – det kan vara hedersrelaterat eller härstamma från andra religiösa, kulturella eller traditionsenliga normer.²⁶

Med detta sagt så finns det flera brott som är mer typiska i hedersrelaterade sammanhang. Bland dessa är bland annat könsstympning och äktenskaps-tvång vanliga.

2.3 Dödligt våld

För att försöka förstå vad det dödliga våldet innebär krävs en kartläggning av varför och hur det sagda våldet tar sig i uttryck. När motivet till dödligt våld analyseras är det ofta värdefullt att ta de strukturella och kulturella aspekterna i beaktning. De avslöjar hur strukturell makt och kulturella normer främjar och rättfärdigar användandet av dödligt våld mot vissa grupper i samhället. Att det finns en "kulturell förväntan" kan vara ett motiv till att mord begås – mer specifikt handlar det ofta om en kulturell förväntan bland män. I stället för att blunda för de strukturella och kulturella faktorer som bidrar till och uppmuntrar dödligt våld måste de specifika elementen identifieras och undersökas mer noggrant, exempelvis den maskulina äran samt fysiska fallenheten.²⁷

Motivet för dödligt våld kan naturligtvis se olika ut. När motivet undersöks ur ett socialt sammanhang kan det beskrivas som att förövaren haft en tro eller föreställning om offret som påverkat vederbörande att agera. Det spelar ingen roll om uppfattningen om offrets beteenden är sanna eller falska, så länge det är gärningsmannens egen uppfattning. Ett tydligt exempel på en sådan situation gäller otrohet, vare sig en otrohetsaffär har förekommit eller inte så kan förövaren ha en stark övertygelse om att det har skett. På grund av detta är det

²⁶ Baianstovu (2017) s. 54 f.

²⁷ Brookman (2005) s. 111.

väldigt viktigt att inte se förbi offrets roll, där finns ofta många ledtrådar att hämta för att klargöra motivet.²⁸

Typiskt sätt är det sällan gärningsmannens ord som avslöjar vad motivet till mordet var, utan snarare attributen och de karakteristiska dragen i gärningen. Om en aktör i rättsväsendet ställer individen frågan ”Varför gjorde du det?” kommer svaret, ofta formulerat i samråd med dennes ombud, troligtvis vara till fördel för den tilltalade för att rättfärdiga sitt beteende. Däremot kan det finnas många tecken i handlingens utförande som kan blotta det motiv som legat till grund för gärningen.²⁹ De karakteristiska dragen som kan återfinnas på brottsplatsen och berättar hur dådet har begåtts kan ofta avslöja hur mycket känslor som varit inblandade i gärningen från förövarens håll, vilket är betydelsefullt för utredningen.³⁰

När det kommer till val av vapen vid dödligt våld tenderar valen att skilja sig åt beroende på vilken relation förövaren och offret haft. Vid mord då förövaren och offret varit bekanta eller främlingar är det vanligaste sättet att döda genom att använda pistol eller annat skjutvapen. Det här skiljer sig från den metod som förövare brukar använda när de utsätter sina närstående för dödligt våld. I dessa sammanhang är det vanligare att använda mer kroppsligt fysiskt våld, speciellt då förövaren är man och offret är kvinna. Utöver den fysiska kraften och nära kroppskontakten kan övergreppet ta sig i uttryck i exempelvis skärande våld, drunkning eller strypning.³¹

En annan korrelerande faktor mellan förövaren och offrets relation kan upptäckas vid användandet av övervåld. När en kropp har blivit sargad med ett omåttligt användande av våld och skadats på flera kroppsdelar tyder detta på att mordet begåtts av en familjemedlem och att det funnits mycket känslor inblandade. Mord som begås inom familjen tenderar att vara grymmare och grövre i våldsanvändandet och de skador som offret tillfogats. Trauma och

²⁸ Parker & McKinley (2018) s. 85.

²⁹ Parker & McKinley (2018) s. 83.

³⁰ Last & Fritzon (2005) s. 14.

³¹ Fox & Allen (2013) s. 5.

skador riktade mot ansiktet kan tyda på att förövaren haft en särskilt stark emotionell koppling till offret. Vad gäller förflyttning av kroppen efter det fullbordade brottet så är det sällan förekommande vid mord som begås inom familjen.³²

2.4 De hedersutsatta

Statistiken när det gäller hedersrelaterad brottslighet i Sverige har varit knapphändig de senaste åren och är svår att utreda. Det finns ingen specifik siffra på hur många i Sverige som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck, men siffran uppskattades till ca 200 000 ungdomar år 2020. Utöver dessa så förmodar man att det finns ett stort mörkertal till följd av brottslighetens natur.³³ Det är främst kvinnor och flickor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck, men även män och HBTQ-personer drabbas.³⁴

Under våren 2017 fick Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige. Uppdraget härstammade från Regeringens nationella strategi för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, statistiken är således framtagen med detta i åtanke.³⁵

Från kartläggningen kunde konstateras att ungefär 7–20 procent av elever i årskurs 9 i Stockholm, Malmö och Göteborg lever med hedersrelaterade normer och förtryck vid tiden för undersökningen. Undersökningen bestod av djupgående intervjuer och enkäter runt om i kommunerna där eleverna fick svara på frågor om oskuldsnormer och våldsnormer.³⁶

I en del av studien som fokuserade på oskuldsnormer framkom det att ca 20 procent av flickorna respektive 10 procent av pojkarna har ett oskuldskrav på sig. Hela 66 procent av flickor med utomnordiska föräldrar och 35 procent av pojkar med utomnordiska föräldrar blir ålagda ett oskuldskrav hemifrån.

³² Last & Fritzon (2005) s. 14.

³³ Wadendal (2020).

³⁴ Prop. 2019/20:131 s. 9.

³⁵ Socialstyrelsen (2019) s. 7.

³⁶ Socialstyrelsen (2019) s. 27. Tabell 2.

Utöver detta berättar 26 procent av alla flickor, respektive 7 procent av pojkarna, att det är familjen som avgör vem deras framtida partner kommer att bli.³⁷

Socialstyrelsens generella slutsats är att de flesta av dessa utsatta ungdomar inte är beredda att söka hjälp. Det beror på att de inte anser sig ha något behov, att ingen skulle förstå dem eller att det skulle utgöra en fara om någon i familjen skulle få reda på att de bett om stöd från en utomstående.³⁸

På samma sätt som de nämnda ungdomarna berättar om sina olika behov av hjälp och stöd från myndigheter och organisationer så har forskning om brottsoffer visat att alla har olika önskningar när de får frågan om vad de behöver efter att ha blivit utsatta för brott. Vissa personer lägger mest vikt vid att få ett respektfullt bemötande från rättsväsendet, medan andra fokuserar mer på möjligheten att ta sig från brottsplatsen, få ett tillfälligt boende eller rätt till ersättning. Det kan konstateras att olika grupper och individer har olika behov av hjälp och resurser efter att ha blivit utsatta för brott. Något som däremot verkar vara ett gemensamt behov hos majoriteten av brottsoffer är viljan att få någon typ av upprättelse. Upprättelse, eller gottgörelse, kan utspela sig på olika sätt beroende på i vilken kontext det diskuteras, men i det stora hela kan det förklaras som de åtgärder som samhället, rättsväsendet eller gärningsmannen kan tillgodose brottsoffret med i syfte att reparera och hela. För brottsoffret blir upprättelsen en central roll i läkandet och kan verka tillfredsställande men även beskrivas som en känsla av revansch och rättvisa för brottsoffret. En väsentlig del av upprättelsen är att förövaren blir straffad, det är där straffrätten har en av sina viktigaste funktioner med tanke på statens monopol att straffa gärningsmän. Det finns ett gemensamt behov från brottsoffrens sida och en skyldighet från det straffrättsliga systemet att försöka gottgöra offren genom att ålägga gärningsmännen proportionerliga och rättvisa straff.³⁹

³⁷ Socialstyrelsen (2019) s. 27. Tabell 2.

³⁸ Socialstyrelsen (2019) s. 30.

³⁹ Granström & Mannelqvist (2016) s. 15 ff.

3 Gällande rätt

3.1 Särskilda straffskärpningsgrunder i straffmätningen

Straffvärdet har en avgörande roll i påföljdsbedömningen som ska utföras enligt principerna om proportionalitet och ekvivalens, det vill säga att svårare brott ska straffas strängare än lindrigare och att brott av samma svårighetsgrad ska dömas lika. Det är straffvärdebedömningen, som en del i straffmätningen, som avgör den senare påföljden för den tilltalade i fråga om fällande dom – vilket självklart innebär att intresset för att straffmätningen ska gå rätt till och att alla delar av den samlade brottsligheten beaktas är av stor vikt.⁴⁰

I brottsbalkens 29 kapitel återfinns reglerna om straffmätning. Av kapitlets första paragraf framgår en uttömmande uppräkningslista om vad som ska vägas in vid bedömningen av straffvärdet. Däribland står föreskrivet att domstolen ska beakta den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett kring detta samt den tilltalades avsikter och motiv till brottet. Utöver detta ska särskild vikt läggas vid om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på en persons liv eller hälsa eller trygghet till person.⁴¹ Således bygger straffvärdesbedömningen på likväl objektiva som subjektiva omständigheter.⁴²

Av vad som kan utläsas i den paragraf som följer, det vill säga 29 kapitlets 2 § BrB, finns exempel på försvårande omständigheter uppräknade. Med dessa avses alltså sådana omständigheter som särskilt ska beaktas i straffvärdesbedömning till nackdel för den tilltalade. Det är i regel åklagaren som bär bevisbördan för sådana omständigheter.⁴³ Exempel på sådana straffskärpningsgrunder är då den tilltalade visat stor hänsynslöshet, utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller om brottet föregåtts av särskild planering. Ett av de nyare tillskotten till listan, som i och för sig inte är uttömmande från början,

⁴⁰ Prop. 2019/20:131 s. 32.

⁴¹ 29 kap. 1 § BrB.

⁴² Ågren, Brottsbalk (1962:700) 29 kap. 1 §, Karnov, 2024-03-16 (JUNO).

⁴³ Ågren, Brottsbalk (1962:700) 29 kap. 2 §, Karnov, 2024-03-16 (JUNO).

är paragrafens 10 punkt gällande hedersmotivet som kommer klargöras nedan.⁴⁴

3.2 Hedersmotivet

3.2.1 Skälen för införandet av hedersmotivet som särskild straffskärpningsgrund

I mars 2020 föreslog regeringen att införa en särskild straffskärpningsgrund i straffvärdesbedömningen för brott som begås med hedersmotiv. Den nya punkten, 29 kap. 2 § 10 p. BrB, trädde i kraft den 1 juli 2020 och lyder som följer.⁴⁵

” Som försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska det, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, särskilt beaktas [...]

10. om ett motiv för brottet varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder...⁴⁶

För att avgöra om ett brott är hedersrelaterat eller inte måste motivet till den brottsliga gärningen undersökas. Det är alltså inte gärningen i sig som avgör om hedersbrott föreligger. Som tidigare nämnts ska gärningsmannens avsikter och motiv läggas till grund för bedömningen av straffvärdet. Detta betyder att domstolen haft möjlighet att kunna beakta hedersfaktorn vid brott även innan den nya punkten om hedersmotiv infördes i paragrafen om försvårande omständigheter. I skälen till regeringens införande av hedersmotivet poängteras att hedersutsatta är i synnerligt behov av en särskilt skärpt lagstiftning på grund av den hedersrelaterade brottslighetens natur och förtryck. Således krävs att förövarna som begår brott med hedersmotiv blir utdömda strängare straff genom att öka straffvärdet för hedersrelaterade brott i relation till likartad brottslighet som inte begås i hederns namn.⁴⁷

⁴⁴ 29 kap. 2§ BrB.

⁴⁵ Ågren, Brottsbalk (1962:700) 29 kap. 2 §, Karnov, 2024-03-16 (JUNO).

⁴⁶ 29 kap. 2§ BrB.

⁴⁷ Prop. 2019/20:131 s. 32.

Utöver detta påpekas även att bedömningen av straffvärdet görs med resterande försvårande omständigheter i åtanke. Exempelvis punkten tre gällande om den tilltalade utnyttjat ett numerärt överläge eller annars utnyttjat någons skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig, respektive den åttonde punkten i paragrafen angående om brottet varit ägnat att skada tryggheten eller tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person, är vanligt förekommande försvårande omständigheter vid bedömningen av hedersrelaterade brott. Utan en tydlig och renodlad punkt om hedersmotiv kan inte utslutas att det har förekommit en osäkerhet hos domstolarna huruvida hedersmotiv ska anses vara försvårande eller inte. Även om viss hedersrelaterad brottslighet har kunnat få ett högre straffvärde genom att fångas upp av övriga försvårande omständigheter ser regeringen ett särskilt behov av ett sådant här införande.⁴⁸

Ytterligare ett av regeringens argument för att införa hedersmotivet som särskild straffskärpningsgrund är att det finns en särskild angelägenhet att rättsväsendet uppmärksammar förekomsten av hedersrelaterade brott i större utsträckning. Enligt betänkandet framkommer det att det förekommer brott med hedersmotiv som antingen inte uppmärksammas över huvud taget, eller som inte uppmärksammas i tillräcklig grad under förundersökningen. Detta leder i sin tur till att myndigheterna inte lyckas säkra bevisning kring motivet i fråga vilket får konsekvensen att det aldrig tas i beaktning i straffvärdesbedömningen i domstol.⁴⁹

3.2.2 Anvisningar kring tillämpandet av hedersmotivet som särskild straffskärpningsgrund

För att kunna utläsa hur den nya bestämmelsen ska tolkas i straffvärdebedömningen, i syfte att den nya punkten ska komma till användning på önskvärt sätt, måste förarbetena studeras ytterligare.

Till att börja med anger regeringen vad som avses med begreppet ”heder”, nämligen en sådan kollektivt präglad heder som kännetecknas av patriarkala

⁴⁸ Prop. 2019/20:131 s. 33.

⁴⁹ Prop. 2019/20:131 s.33 f.

och heteronormativa principer och där familjen eller släktens anseende är bundet till de individuella medlemmarnas handlande. Särskilt kvinnors kyskhet och oskuld i förhållande till deras faktiska och även påstådda relationer och ageranden. Synsätt som dessa strider mot grundläggande samhällsliga värderingar om alla människors lika värde och självbestämmande. Bestämmelsen är tillämplig då det är fråga om en familjs eller släkts heder, men är inte begränsad till enbart dessa grupper. Hedersrelaterad brottslighet kan förekomma i större kollektiv som i ren formell mening inte utgör familj eller släkt, något krav på släktskap finns således inte. Däremot omfattas inte andra typer av sammanhang så som kriminella nätverk eller andra organisationer där personer delar samma ideologiska uppfattning.⁵⁰

Regeringen menar, med bakgrund i bland annat Polismyndighetens och Åklagarkammarens tidigare arbete kring hedersbrott, att hedersbegreppet och hedersrelaterad brottslighet är etablerade i sådan utsträckning att det måste anses tillräckligt klart för domstolen vad som avses och ska omfattas av bestämmelsen. Därmed finner den utformningen av bestämmelsen giltig.⁵¹

Vidare förtydligas att brott som begås med hedersmotiv kan tillfogas både den som är utsatt för hedersförtryck, det vill säga den som orsakat att en familjs eller släkts heder har förlorats, eller den person som anses vara bärare av hedern i familjen. Det behöver inte vara den egna familjens, släktens eller gruppens heder som motivet knyter an till utan det kan angå en annan familjs eller släkts heder.⁵²

Både brott som begås i syfte att återupprätta en förlorad heder, eller brott som begås i syfte att motverka att hedern går förlorad i ett senare skede, är föremål för straffskärpningsgrunden så länge hedersmotivet anses föreligga. Det vill säga brott som begås i syfte att återupprätta eller bevara hedern.⁵³

⁵⁰ Prop. 2019/20:131 s. 38.

⁵¹ Prop. 2019/20:131 s. 38.

⁵² Prop. 2019/20:131 s. 38.

⁵³ Prop. 2019/20:131 s. 38.

Bestämmelsen är könsneutral då vem som helst kan utsättas för hedersbrott, även om kvinnor är överrepresenterade i statistiken. Brotten utförs i stor utsträckning mot närstående personer men bestämmelsen omfattar även personer som befinner sig utanför den krets som utgör familj, släkt eller grupp.⁵⁴

Det är vanligt förekommande att hedersrelaterad brottslighet begås av ett kollektiv eller i alla fall har en stark kollektiv förankring. Detta är dock inte heller något uppställt krav för att tillämpa hedersmotivet som en försvårande omständighet och det kan därmed appliceras även då en ensam gärningsman har begått sådant brott utan stöd från ett övrigt sammanhang.⁵⁵

Hedersmotivet behöver inte vara det enda eller huvudsakliga motivet till att den brottsliga gärningen begåtts. Det räcker att ett motiv för brottet är hänförligt till heder.⁵⁶

⁵⁴ Prop. 2019/20:131 s. 38.

⁵⁵ Prop. 2019/20:131 s. 38.

⁵⁶ Prop. 2019/20:131 s. 39.

4 Domstolarna och hedersmorden

4.1 Dom nr. 1

4.1.1 Bakgrund

En morgon i november 2010 anger en man sig själv på polisstationen och berättar att han mördat en kvinna. Det är den mördade kvinnans adoptivpappa, med sig har han tre knivar och en påse med packning innehållande kläder, en bönematta och många handskrivna ark. Han underrättar Polisen om mordet som har skett och att kroppen fortfarande befinner sig i trapphuset till deras lägenhet. Kvinnan går inte att rädda. Vid den rättsmedicinska undersökningen kan konstateras att hon dött till följd av 53 stickskador som åsamkat henne skador över större delen av kroppen och de inre organen.

I förhör erkänner adoptivpappan mordet och uppger att han planerat att döda dottern i två veckor. Han ansåg att han var tvungen att döda adoptivdottern, hon hade betett sig oacceptabelt och kränkt familjens och hans egen heder. Hon hade varit otrogen mot sin man, flirtat med killar, börjat röka, uppträtt bråkigt mot familjemedlemmar och inte tagit åt sig när han försökt prata med henne om hennes beteende. Som far i hushållet fanns ingen annan utväg än att döda henne.

Av utredningen framgår att den påstådda otroheten inte rörde sig om någon otrohet i vanlig bemärkelse, utan att hon varit vän med sin manliga gifta granne som hon vid tillfälle fått skjuts av till sitt arbete. Av vad som ytterligare har framkommit har dottern haft kontakt med myndigheter där hon framfört att hon känt sig hotad och otrygg en tid innan händelsen, men inte specificerat varför.

4.1.2 Tingsrätten

I tingsrättens domskäl nämns ingenting kring det hedersmotiv som pappan uttryckt i förhör. Den rättspsykiatriska undersökningen visade att det inte fanns anledning att särbehandla mannen vid påföljdsbestämningen.

Tingsrätten fann inte att några förmildrande omständigheter förelåg vid påföljdsbestämmelsen. Däremot förelåg ett flertal försvårande omständigheter. Gärningen var i hög grad genomtänkt och planerad, den utfördes med brutalitet och mot en fysiskt svagare närstående person under ett händelseförlopp som inte kan anses ha varit hastigt. Baserat på uppgifter från pappans förhör och de avvärjningsskador som påträffats på dotterns händer kan antas att hon led av dödsångest vid gärningstillfället.

Pappan döms till 18 års fängelse samt utvisning. Tingsrätten menar att de försvårande omständigheterna i målet ger upphov till en livstidsdom, men att utvisningen kommer ha betydande men för mannen, därav det tidsbestämda straffet.

4.1.3 Hovrätten

Hovrätten fastställer tingsrättens dom och delar tankarna kring de försvårande omständigheter som präglat målet. Här uppmärksammas heller inget om pappans uttalade hedersmotiv. Frågan kring huruvida pappan ska få ett tidsbestämt straff eller ska dömas till livstids fängelse bedöms på samma sätt som i tingsrätten och innebär därför ett straff om arton års fängelse och utvisning.

4.2 Dom nr. 2

4.2.1 Bakgrund

Det var våren 2012 och hon hade bakat en födelsedagstårta för att fira sin nittonårsdag eftersom ett par socialsekreterare skulle komma förbi och säga grattis. I anslutning till födelsedagen tog hennes bror kontakt med henne och frågade om han också kunde få fira sin syster, de kom då överens om att de skulle äta upp resterna av tårtan och fira henne tillsammans i hennes lägenhet kvällen därpå. Kvällen närmade sig och syskonen möttes upp för att först gå och fika i centrum innan de tillsammans gick upp till systemns lägenhet, där kvällen skulle få en helt annan vändning. Efter att brodern knivhuggit henne 107 gånger och skurit av både luftstrupen och tre halsartärer låg resterna av födelsedagstårten fortfarande kvar förpackad i plastfolie i kylen när Polisen kom till platsen.

Det är av tingsrätten utrett att brodern, som vid tillfället för brottet var sjutton år gammal, uppträtt hotfullt och kontrollerande gentemot sin syster tiden före mordet. Utöver de dödshot som systemen fick utstå från sin bror så uttryckte han kränkande kommentarer som anspelade på att han inte godkände systemens livsstil, vilka bland annat bestod av skällsord som att han kallade henne för hora och slampa. Han hade även uttryckt att systemen inte förtjänade att leva längre. Systemen hade en rädsla för att brodern skulle ta livet av henne.

4.2.2 Tingsrätten

Tingsrätten kommer i sina domskäl fram till att broderns motiv till att döda sin syster har varit att återupprätta familjens heder och att han därav visat stor hänsynslöshet. Det förelåg inga förmildrande omständigheter och den rättspsykiatriska undersökningen talade inte heller för att brodern ska särbehandlas i påföljdsfrågan. En försvårande omständighet var att mordet skedde i systemens eget hem och att hon var totalt skyddslös, hon måste även ha känt stor smärta och dödsångest under händelseförloppet. Tingsrätten bedömer mordet som ett av de allvarligaste fallen på grund av dess synnerligen hänsynslösa karaktär och råhet och uppger straffvärdet till livstids fängelse.

Brodern döms sedermera till åtta års fängelse efter straffreduktion till följd av hans vid tillfället låga ålder.

4.2.3 Hovrätten

Hovrätten gör samma bedömning som tingsrätten gällande att gärningen begåtts med ett extremt våld och att detta i samband med hedersmotivet utgör synnerligen försvårande omständigheter vilket ger upphov till en livstidsdom för en vuxen gärningsman. I domskälen påpekas även att brodern har utfört gärningen med avsevärd brutalitet och grymhet och utan provokation från systemens håll.

Däremot ändras tingsrättens dom i påföljdsfrågan och hovrätten bestämmer straffet till fyra års slutna ungdomsvård till följd av broderns ålder.

4.3 Dom nr. 3

4.3.1 Bakgrund

I april 2016 kidnappades en man för att sedan hittas död ett par veckor senare i ett vattenbryn i en skog. Mannen hade varit och bowlat under kvällen med en kvinna och skulle röra sig hemåt, men kom aldrig så långt. Under promenaden till deras hotell tvingades han plötsligt våldsamt in i en bil av flera maskerade män. Han blev sedan misshandlad och strypt till döds med en snara kring halsen. Därefter dumpades kroppen och bilen som använts vid frihetsberövandet brändes upp.

Efter en omfattande och utdragen otrohetsaffär mellan en kvinna och hennes make (sedermera ex-make) bestämde sig sex gärningsmän för att tillsammans avsluta kvinnans ”älskares” liv. Bland gärningsmännen fanns ex-maken och hustrun samt familj och vänner till paret. Hustruns roll var att fungera som lockbete för att resterande män skulle kunna genomföra mordet på mannen. Vad som till synes verkade vara den utlösande faktorn till mordet var att mannen publicerat bilder på Facebook föreställande honom tillsammans med kvinnan och att dessa offentliggjorts så att hela kvinnans och exmakens släkter blev varse om otrohetsaffären.

4.3.2 Tingsrätten

Vid bedömningen angående motivbilden kom tingsrätten fram till att mordet begicks i syfte att återuppta den heder som gått förlorad vid otrohetsaffären och i synnerhet på grund av den starka känslomässiga reaktion som ex-maken fick när han fick syn på de publicerade bilderna. Flera av gärningsmännen har själva framhållit att hedern är någonting som ska bevaras i form av att kvinnans heder går tillbaka till ursprungsfamiljen vid en skilsmässa (då den tidigare befunnit sig hos kvinnans make). En av gärningsmännen har även uttryckt att om en kvinna är otrogen måste både älskaren och kvinnan dö. Enligt tingsrättens bedömning var själva spridningen av bilderna det avgörande motivet, vilket stämmer väl överens med det hederstänk som framkommit i utredningen om hur familjens och mannens äkta heder ska upprättas och bevaras.

De försvårande omständigheterna som räknas upp är följande: mordet föregicks av ett våldsamt bortförande där förövarna var i numerärt överläge, mannen hade ingen möjlighet att fly eller försvara sig inne i bilen, gärningen har varit grundligt planerad och präglats av förslagenhet, offret måste ha lidit av oerhörd dödsångest då han insåg att han var infångad och dessutom har befunnit sig under dödshot och dödsfruktan under en tid före sin död.

Straffvärdet uppgår till livstids fängelse för samtliga. Tingsrätten bedömer även påföljden till lagens strängaste straff, med undantag för en av gärningsmännen som på grund av att han var 21 år vid gärningstillfället döms till ett tidsbestämt straff om 14 års fängelse och utvisning.

4.3.3 Hovrätten

Med bakgrund i den bevisning som kommit fram i målet konstaterar hovrätten att gärningen begåtts i syfte att återuppta familjens heder. Hovrätten börjar med att påpeka att en tydlig definition av hederskultur och hedersmotiv saknas vilket försvårar bedömningen. Det finns ett flertal omständigheter som talar för att mordet har varit av hederskaraktär, vilket räknas upp i domskälen. Det har inte uppdragats något annat motiv i utredningen än vad som kan härledas till relationen mellan hustrun och ”älskaren”. Samspelet och planeringen familjerna emellan talar starkt för att en större grupp har varit påtagligt berörd av situationen och rättfärdigat den svartsjuka som funnits hos ex-maken. Hustrun har i tidigare förhör talat om heder och att hon varit rädd för sin familj och ex-maken på grund av den relation hon hade med ”älskaren” då de motsatte sig deras förhållande. I samband med att bilderna på hustrun och ”älskaren” publicerades uppmanades en av gärningsmännen att ljuga om bilderna för att bevara deras värdighet genom att yttra: ”Det här är min systems heder. Tror ni att jag accepterar sådant? Jag svär, jag dödar henne direkt”. Hustrun har även blivit rädd att, i samband med att hon skulle locka in mannen i dödsfällan, själv ta sin rätt och inte låta någon annan göra det åt henne, vilket hovrätten menar tydligt anspelar på att en åtgärd vidtas som återupprättar hedern. Det har även framkommit uppgifter som talar starkt för att ex-makens familj reagerat starkt på situationen och att han var djupt påverkad av sin familj som skulle ha förskjutit honom och uttryckt att om det hade varit

en kurdisk kvinnas familj så hade Gud tagit livet av dem alla fyra. I ett brev från hustrun till ex-maken som beslagtogs i häktet tackar hon för att ex-maken stått upp för deras rättigheter och att hon egentligen själv velat döda mannen men att en annan gärningsman bett om att få ta rätten i sina egna händer. Hedersmotivet är en viktig förklaring till varför gärningsmännen valt att planera och begå mordet.

Hovrätten fastställer majoriteten av gärningsmännens påföljder, däremot dömer den hustrun för medhjälp till mord i stället för mord och tidsbestämmer straffet till 18 år. Ytterligare två gärningsmän döms även till utvisning. Den unga gärningsmannens fängelsestraff kortas ner till 12 år.

4.4 Dom nr. 4

4.4.1 Bakgrund

En vårdag i slutet av maj 2016 gjorde en kvinna ett makabert fynd när hon var ute på promenad med sin hund. I ett skogsparti uppmärksammade hunden kvinnan på någonting anmärkningsvärt som senare visade sig vara en människokropp, närmare bestämt en nedgrävd kvinna. I närheten av kroppen hittas även hennes tillhörigheter nedgrävda och gömda.

En ung kvinna var på väg hem från sin pojkvän en kväll i mars 2016 när hon möttes upp med en man i närheten av sitt boende. Mannen tog med sig kvinnan till ett skogsparti, misshandlade henne och kvävde henne sedan till döds. Det är även utrett att ett samlag ska ha ägt rum någon gång under händelseförloppet. Den unga kvinnan anmäldes försvunnen av sin gode man då hon aldrig kommit hem till boendet där hon bodde. Det visade sig senare att kvinnan hade gift sig med en drygt tjugo år äldre man i hemlandet innan hon kom till Sverige och att hon en tid före sin död varit hotad av denne, som i tingsrätten visade sig vara hennes mördare.

4.4.2 Tingsrätten

Gällande motivbilden finner tingsrätten det utrett att hustrun under en längre tid har känt sig rädd och förföljd och uttryckt en särskild rädsla för mörkret

och skogen. Av vad som framkommit från de vittnen som representerar det allmänna mådde hon mycket psykiskt dåligt, framför allt under hennes sista månader i livet, men ville inte berätta närmare vad orsaken var. Hon berättade heller aldrig om sitt äktenskap för någon av dessa. De flesta av kvinnans vänner visste om att hon var gift med maken och att hon inte tyckte om honom för att han uppträtt hotfullt. Hon var rädd att han skulle döda henne, komma och ta henne när hon var ute och förverkliga de hot hon fick utstå. Det har också framkommit att maken kontaktat och sökt upp många i kvinnans närhet för att uttrycka sig hotfullt och kontrollerande. Han var svartsjuk och ville inte att hon skulle bo med pojkar eller ha pojkvän. Utöver flera dödshot hade han vid ett tillfälle uttryckt att han var bakom henne som en skugga och aldrig skulle lämna henne ifred. Maken och kvinnan har haft en oförenlig bild av deras framtid tillsammans. Kvinnan planerade att skilja sig från mannen och gifte sig med honom för att kunna ta sig till Sverige. Maken ville skaffa barn med kvinnan. Det står klart att maken i vart fall misstänkt att kvinnan hade en pojkvän, och att maken var så pass svartsjuk att han skulle kunna verkställa sina dödshot. Däremot finner inte tingsrätten att ett hedersmotiv är styrkt eller var styrande för makens handlande.

Maken dömdes till 18 års fängelse och utvisning.

4.4.3 Hovrätten

I sina domskäl redogör hovrätten för motivbilden och instämmer med tingsrätten angående att maken varit kontrollerande gentemot kvinnan och att han inte kunde acceptera att hon inte ville dela sitt liv med honom och var redo att döda henne på grund av detta.

Det hedersmotiv som åklagaren gjort gällande i hovrätten likväl som i tingsrätten, som anspelar på att maken är uppvuxen i och präglad av en tradition innefattande hederskultur och ett patriarkalt tänkande, anser inte hovrätten vara tillräckligt bevisat.

4.5 Dom nr. 5

4.5.1 Bakgrund

I december 2018 hittas en kvinna med livshotande skador vid en återvinningsstation i sitt bostadsområde. Hennes förövare, tillika hennes ex-make och pappan till hennes två barn, stod och väntade vid återvinningsstationen tidigt på morgonen, redo att attackera henne och med ett besinningslöst våld ta livet av henne. Mannen delade vid upprepande tillfällen ut hugg, stick och skärsår med kniv mot sin före detta hustru, han skar av vänstra och högra halspulsådern och skadade hennes hjärta på flera ställen. Han slog henne även med en pistol i huvudet och försökte sedan skjuta henne i benen. Hon avled till följd av sina skador på bröstet och halsen.

Mordet föranleddes av att kvinnan var gift med mannen, som hon även hade ett släktskap med, men valde att ansöka om skilsmässa 2015 för att två år senare gifta om sig med en annan man, någonting som ex-maken inte kunnat acceptera.

4.5.2 Tingsrätten

Ex-maken erkände att han tillfogat sin före detta hustru skadorna vid återvinningsstationen men påstod att han inte haft avsikt att döda henne. Tingsrätten fann det däremot, med stöd i bevisningen och att mannen själv tagit telefonkontakt med polisen efter händelseförloppet, styrkt att uppsåt förelåg. I de knapphändiga och något otydliga domskälen framkommer att mannen varit orolig över att deras gemensamma barn skulle fara illa till följd av att kvinnan skiljt sig från honom och dessutom gift sig med en annan man. Ytterligare en åtalspunkt avslöjar även att mannen hotat kvinnans nya man genom att säga att han skulle ”handikappa” honom och skada honom om han kom i närheten av barnen. Detta uttalades i samband med att han gjorde huggande handrörelser mot benen. Tingsrätten ger en kortfattad kommentar till åklagarens åberopade hedersmotiv och menar att mannen säkerligen har blivit påverkad av en sådan kultur i sin uppväxt men att det är tveksamt om det är hederskulturen som drivit honom till att begå gärningen, inte minst då han själv förnekat att något sådant motiv skulle ligga bakom mordet.

Ex-maken dömdes till livstids fängelse för mordet.

4.5.3 Hovrätten

Hovrätten fastställer tingsrättens dom avseende mord och lyfter i sina domskäl hur besinningslöst våldet mot kvinnan har varit. Mannen ansåg själv att det var behövt att ta med sig ett skarpladdat vapen och kniv till mötet med sin före detta hustru. Han slog pistolen i hennes huvud med en sådan kraft att delar av vapnet fastnat i hennes hårbotten, det finns tydliga avvärjningsskador på hennes armar och attacken har enligt utredningen skett bakifrån utan förvarning. Han har planerat mordet och berövat barnen deras egen mor. Hon måste ha upplevt en stark dödsångest under angreppet som hon länge hade fruktat. Av utredningen framkommer att kvinnan blivit kontrollerad och fått sitt umgänge och sin självständighet begränsad av mannen under det arrangerade äktenskap de levde i. Hennes väninnor har även vittnat om att hon varit orolig över att bli misshandlad eller dödad på grund av sitt omgifte då det inte ansågs acceptabelt i deras kultur. Ex-maken har även efter skilsmässan kontrollerat kvinnans umgänge och befunnit sig utanför hennes bostad vid flera tillfällen. Deras gemensamma barn har berättat om hur pappan talat negativt om mamman och uttryckt att hon inte var en god muslim på grund av hennes val. Familjen i hemlandet har genom att hota henne påtalat hur skamligt omgifte är och visade starkt stöd för ex-maken på sociala medier efter att han dödat kvinnan. Det har även framgått att ex-maken i samband med en transport från en tingsrättsförhandling har uttalat något i stil med ”I er kultur accepterar man horor det gör man inte i vår kultur. Hon var en hora. Jag vet vad jag har gjort och jag är glad för det.”

Gällande hedersmotivet ska även tilläggas att mordet förelagts av planering, skett på offentlig plats och med ett kraftigt övervåld som fokuserat på ansiktet och hjärtat vilket enligt sakkunnig är typiska omständigheter vid hedersmord. Hovrätten finner, till skillnad från tingsrätten det styrkt bortom rimligt tvivel att mannen berövat kvinnan livet med heder som motiv.

4.6 Dom nr. 6

4.6.1 Bakgrund

En 20-årig man är på väg hem från en av sina sista arbetsdagar på äldreboendet där han jobbade sommaren 2020. Under cykelfärden stötte han på en pappa med sina två söner som började jaga honom. Han sökte skydd på en buss, men pappan och sönerna han i kapp honom in på bussen och började misshandla honom med slag och sparkar. Efter att ha knivhuggit och skurit honom över 90 gånger i hjärtat, halsen, huvudet och bålen avled han av sina omfattande skador. På samtalet till SOS hörs skrik och tumult bakom den skärrade rösten på den kvinna som ringt in och samtidigt blivit hotad av gärningsmännen att inte ringa polisen.

Offret, den 20-åriga mannen, arbetade på samma äldreboende som mamman, tillika hustrun, i familjen som utförde dådet. Mannen hade under en längre tid blivit anklagad och hotad av pappan och bröderna för att ha haft en otrohetsaffär med mamman, vilket flera gånger lett till bråk. Båda parterna förnekade otroheten och menade att de bara hade varit bra kollegor. En tid efter att anklagelserna börjat valde mamman att skilja sig från maken för att hon inte längre stod ut med att han förstörde hennes anseende, vilket blev en stor sorg då hon inte längre kunde bo med alla sina barn.

4.6.2 Tingsrätten

I domskälen finner tingsrätten att gärningen begåtts med kraftigt övervåld och förelagts av planering. Den otrohetsaffär som påtalats från familjens håll synes helt utan grund, men det verkar som att det är just detta som utlöst pappans och därmed brödernas agerande mot mannen. Gärningsmännen motsäger sig att motivet till mordet på mannen skulle härstamma från någon hederskultur. Av utredningen har däremot flera omständigheter framkommit som tyder på att ett hedersmotiv förelagat. Pappan har uppgett att man sköter otrohet på ett helt annat sätt i hemlandet än i Sverige. I hemlandet är det kvinnans brors heder och stolthet som kan lösa problemet genom att döda kvinnan, mannen måste också göra någonting åt saken för att inte uppfattas som en mes. Pappan har även uttryckt att det de gjorde mot mannen inte var någonting i jämförelse

mot vad han utsatt pappan för, att mannen våldtagit hans heder och att familjen förlorat sin heder till följd av att frun varit otrogen. Den yngsta sonen har uppgett att ”namos” eller heder är det viktigaste och att männen måste försvara alla kvinnor och flickor. Hans storebror har berättat att han känt skam för att han inte kunnat göra något för sin pappa i konflikten med mannen. Även faktumet att gärningen begåtts av ett flertal manliga familjemedlemmar talar för att mordet är hedersrelaterat. Baserat på vad som lyfts fram ovan anser tingsrätten att ett hedersmotiv föreligger.

Den yngsta sonen erkände mordet men förnekade att det skett tillsammans och i samförstånd med pappan och brodern, vilket tingsrätten bortsåg från och dömde samtliga tre gärningsmän för mordet. Pappan dömdes till livstids fängelse och sönerna till fyra års respektive två år och åtta månaders slutna ungdomsvård.

4.6.3 Hovrätten

Hovrätten delar tingsrättens mening och bedömning gällande att motivet till att döda mannen har varit att bevara en persons eller familjs heder och att detta är en försvårande omständighet som ska inräknas i straffvärdesbedömningen. Med hänsyn till sönernas ungdom och den påverkan som deras pappa utövat på dem genom att involvera sina söner i en konflikt de inte hade behövt ta del i ändrar hovrätten påföljden för dessa till tre år och sex månaders respektive två år och sex månaders slutna ungdomsvård.

4.7 Dom nr. 7

4.7.1 Bakgrund

En sommardag 2022 blev en mamma och hennes pojkvän påkörd av hennes två egna söner. Mamman dog till följd av de skador hon orsakats. Pojkvännen blev allvarligt skadad men överlevde dådet. Nio minuter efter påkörningen höll en av sönerna i en live-sändning på Facebook och gjorde bland annat följande uttalanden:

”Ser du hennes hår är överallt på fönsterrutan, det gör vi med de horor som skämmer ut oss och leker med oss [...] när någon är otrogen hora hos oss så stryper vi den personen, vi gräver en sådan person i en grav. Hora till mor finns inte kvar hos oss [...] de låg livlösa på gatan när jag var klar med dem [...] När vi kan köra över vår egen mor som går och knullar med andra män, då förstår ni att det kan hända er samma sak.”.

Mamman gifte sig enligt tradition med sin make, tillika pappan till hennes två söner, redan när hon var sexton år. Ungefär två veckor före mordet blev det känt för en bredare krets att hon inlett en relation med pojkvännen, då ansågs hon fortfarande enligt sitt hemlands tradition gift med sin make. Detta skapade konflikter och accepterades inte av familj, släkt eller anhöriga som blivit varse den nya pojkvännen via en live-sändning på Facebook där de uttryckte sig hotfullt i kommentarer och meddelanden i anslutning till sändningarna där bland annat dödshot förekommit. Pojkvännens pappa hade även han i en live-sändning på Facebook uteslutit sin son från familjen till följd av relationen med kvinnan och utlovat en ekonomisk kompensation till den som ville bestraffa honom mer utöver uteslutningen.

4.7.2 Tingsrätten

Vad gäller det hedersmotiv som åklagaren gjorde gällande, finner tingsrätten inte motivet styrkt nog. Det är utrett att familjebanden i hemlandets kultur är starka och att det anses viktigt att man håller ihop, det finns traditioner om hur äktenskap ska ingås och skilsmässor ska gå till – vissa beteenden är acceptabla i dessa sammanhang medan andra inte är det enligt de normer som kulturen värdesätter. Inom kulturen finns ett särskilt medlings- eller konfliktlösningsinstrument där männen deltar i syfte att lösa familjers eller släkters konflikter. Det kan röra sig om ekonomiska kompensationer eller uteslutning från sammanhanget. Enligt sakkunnig inom hedersrelaterat våld finns flera likheter mellan målets omständigheter och vad som är karakteristiskt för hederskulturer. Däribland nämns att slakten är överordnad individen, det patriarkala systemet och kvinnans osjälvständighet gällande äktenskap. Däremot uppmärksammar sakkunnige att konfliktlösningsmetoder som innefattar ekonomiska kompensationer eller uteslutning inte är traditionella åtgärder i

hederskulturer. Baserat på detta har åklagaren inte visat att det finns någon tydlig koppling mellan motivet och deras kulturella sammanhang.

Med argumentet att den ena brodern inte hade någon kontroll över händelseförloppet och att det var hans bror som valde att köra på mamman, frikänns han från ansvar. Den bror som utförde den dödande handlingen och även startade live-sändningen efter döms till livstids fängelse för mord och försök till mord.

4.7.3 Hovrätten

Till skillnad från tingsrättens bedömning finner hovrätten att motivet till mordet samt mordförsöket på paret inte har kunnat vara något annat än att bevara och återuppta en persons eller familjs heder. Utredningen har visat att den sociala kultur som rått inom familjen präglats av heder och att relationen mellan mamman och pojkvännen har vanärat familjen. Hovrätten påpekar att det rått starka patriarkala värden och att om en kvinna vill skilja sig så måste männen, däribland hennes make, befria henne från äktenskapet för att hon enligt gruppen ska ha rätt till en erkänd skilsmässa. Vid tillfälle att en kvinna begår ett sådant vanärande äktenskapsbrott som avses i den här situationen finns påföljder som endast männen är beslutsfattare kring. Med bakgrund i de starka reaktioner som relationen skapat samt de dödshot som uttalats till paret menar hovrätten att det är uteslutet att gärningarna inte begåtts med heder i åtanke.

Hovrätten fastställer påföljderna.

5 Analys

5.1 Gemensamma attribut vid hedersmord

5.1.1 Bakomliggande omständigheter

Utifrån kartläggningen av hedersfenomenet och en sammanställning av de hedersmord som analyserats kan ett flertal distinkta oönskade beteenden identifierats i en hederskontext. I samtliga domar har en eller flera av dessa omständigheter föranlett ett hedersmord.

Som tidigare påpekats präglas hederskulturen av kontroll i alla dess former. Fysisk, psykisk, sexuell och social kontroll är några exempel som vi kan se mycket av i domarna. Dessa olika typer av kontrollerande beteenden utifrån, som generellt sett utövas av offrets närstående eller flera närstående, har ofta utövats under en längre period innan dådet. Det är inte heller helt ovanligt att någon trygg person i offrets liv har blivit informerad om de kontrollerande beteenden eller hot denne fått utstå, men att offret inte tagit eller fått den hjälp som behövts i tid.

Efter att den närmsta kretsen har utövat sin kontroll är det vanligt att det är någon särskild händelse som blir en avgörande faktor till att någon i familjen bestämmer sig för att hedern är hotad eller till och med totalt förstörd till den grad att det krävs ytterligare åtgärder för att återupprätta den. Det kan röra sig om att en kvinna ingått en relation eller äktenskap med en ny man, att en kvinna har gått på fest, att det går otrohetsrykten eller att en familj helt enkelt inte accepterar någons livsstil av olika anledningar.

I och med de olika sedvanor och regler som diverse kulturer präglas av förekommer ofta missförstånd eller motstridiga åsikter kring exempelvis giltigheten av äktenskap som ingåtts i hemlandet, eller hur en skilsmässa ska gå regelrätt till för att kvinnan ska få tillåtelse att gå vidare. Dessa typer av konflikter är också vanligt förekommande i domarna.

Tiden innan dådet föregås ofta av många hot, inklusive dödshot, från familj och släkt. Även personer som står på offrets sida kan behöva utstå dessa trots att de inte är det primära målet. Det är inte sällan hoten utövas och uttrycks i offentliga miljöer eller på sociala medieplattformar, vilket återigen tyder på att vem som helst ska få se när familjen står upp för sin heder.

Med tanke på den tydliga bakomliggande struktur som kan utläsas här är det av stor vikt att offrets bakgrund och relationer kartläggs för att få en helhetsbild av om dessa typer av hedersattribut har föregått dådet eller inte.

5.1.2 Relationen mellan parterna

Majoriteten av de som fallit offer i hederns namn i förevarande domar har varit kvinnor som blivit dödade av män i deras närhet. Allra vanligast har varit att en ensam man har dömts för mordet på kvinnan. I samtliga fall har förövarna varit manliga medlemmar av den familj som ansett sig fått sin heder förlorad. Det gäller bland annat pappor, söner, bröder och ex-makar som valt att begå mordet till följd av hur en kvinna i deras familj har valt att leva sitt liv. Många gånger på grund av beteenden som utifrån sett anses som helt vardagliga och självklara beteenden i ett fritt samhälle.

När det kommer till de domar som gäller män som blivit mördade så har de haft någon typ av koppling till den kvinna som ansetts skada familjen och släktens anseende. I förevarande fall har det ofta rört sig om en person som kvinnan valt att ingå en ny relation med, eller en person det ryktas om att kvinnan är på väg att ingå relation med.

Sammanfattningsvis finns ett tydligt mönster i att, till största del, manliga förövare dödar den person som de anser stå mest i vägen för att deras heder ska återupprättas eller bevaras. Oftast kvinnan som berövat dem sin frid och stolthet, men även den man som hon begått eller antas ha begått synder med.

Vad gäller medgärningsmannaskap så är det förekommande men ingenting som varit utmärkande för de analyserade domarna. Vid medgärningsmannaskap har relationerna gärningsmännen emellan bestått av manliga familjemedlemmar och ibland även vänner till dessa.

5.1.3 Offentliga attacker

Majoriteten av de hedersmord som analyserats har begåtts i offentlig miljö, vissa mer offentliga än andra, däremot finns det ett klart samband i mentaliteten från förövarens sida om att offentligheten gärna får vara åskådare till dådet. Vissa förövare tycks ha en mer likgiltig inställning till om någon skulle råka iakttä händelsen, medan andra har en så bottenlös vilja av att döda att frågan om ögonvittnen inte rör dem i ryggen – så länge vittnena inte står i deras väg.

I förevarande fall spelar det heller ingen roll för förövaren vem som kommer att hitta kroppen och brottsplatsen. Detta aktiva beslut av att utföra dessa inhumana gärningar på offentliga platser antyder, som tidigare nämnts, på behovet av att visa upp sitt hjältedåd för allmänheten och kollektivet. Det kan antas att ju fler som ser, desto mer upprättelse. Därav bör en varningsflagga höjas vid sådana här typer av offentliga attacker när domstolen gör sin bedömning av motivet.

5.1.4 Gärningsmannens inställning

Vid majoriteten av alla mord som förekommer så finns det ofta ett starkt intresse från gärningsmannens sida att undvika att bli identifierad och i sinom tid även bli straffad för sitt brott. Generellt sett kan det i alla fall inte anses höra till vanligheten att en tilltalad gärningsman har en jakande inställning vid fråga om mord, eller att man direkt erkänner dådet.

Vad som däremot uppdagas i några av de undersökta domarna är att gärningsmannen i stället visar en viss stolthet eller prestige i att ha ”tagit tag i saken”. Utifrån samtliga utredningar och domar som refererats till finner jag heller inga tecken på någon ånger hos gärningsmännen, varken övergripande eller utifrån något specifikt uttalande. Det är rentav ett återkommande fenomen att den tilltalade själv anger sig till Polisen och uppger att denne har dödat en närstående, vilket inte kan tydas på annat än just den återupprättade hedern som gärningsmannen eller gärningsmännen anser sig ha skapat för sin familj och känner en stolthet över.

Utöver detta förekommer även, ur min synvinkel, en övergripande oberörd inställning gällande själva bestraffningen och tanken av att bli utdömd till livstids fängelse. Detta finner jag korrelerar med det övertag som hedern har hos dessa individer. Som kan utläsas i tidigare citat är bevarandet av hedern, och att rakryggat kunna titta en annan man i ögonen utan att slå ned blicken, viktigare än allt annat. Det spelar ingen roll att man är en fri man (rent fysiskt) om man inte kan vara fri från någon närståendes skam.

Bortsett från de gärningsmän som aktivt anger sig själva till Polisen för att stoltsera med sitt mord, så bör domstolen också ta hänsyn till varför många gärningsmän agerar med en tydligt arrogant attityd trots att deras närstående blivit mördad. Gärningsmannens inställning i detta hänseende kan vara en ledtråd till motivet då den högburna avsaknaden av ånger eller engagemang i frågan är ett vanligt fenomen vid hedersmord.

5.1.5 Gärningsmannens brottsförberedelser

I majoriteten av domarna har dådet föregåtts av någon typ av planering från gärningsmannens håll. Vissa mord är planerade in i närmsta detalj sedan lång tid innan händelsen där man exempelvis delat ut olika uppgifter till olika gärningspersoner, kartlagt offrets rörelsemönster eller förberett en fälla för att kunna åstadkomma offrets död – dessa kan i största mån klassas som att dåden förelagts av särskild planering. Vissa andra hedersmord kan vara till synes mer spontana men innefattar ofta ändå en viss kartläggning av hur offret rör sig eller var personen brukar befinna sig under specifika tider i syfte att kunna påträffa offret för att sedan ta dennes liv.

Som påpekats i litteraturen hör det till vanligheten att hedersmord begås med noggrann planering med tanke på dess kollektiva karaktär, där varje spelpjäs är omsorgsfullt placerad för att få planen att gå i lås. Dessa typer av mord, som vi kan utläsa i domarna, är sällan ett resultat av omedelbar vrede och frustration, utan snarare en konsekvens av ett längre händelseförlopp av uppbyggt förakt gentemot offret i fråga.

5.1.6 Gärningsmannens handlande efter fullbordat brott

På liknande sätt som gärningsmannens inställning till att bli straffad för mordet på sin närstående så finns heller ingen distinkt vilja att göra sig av med kroppen efter dådet. Den lämnas ofta kvar i hemmet efter mordet eller så informerar gärningsmannen om var kroppen befinner sig för Polisen. Målet med att döda och tvätta bort skammen har uppfyllts och därefter spelar det ingen roll vad som händer. Den bristande viljan att göra sig av med kroppen och på så sätt mörklägga gärningen i majoriteten av fallen pekar på att gärningsmannen önskar att kroppen ska upptäckas så att denne kan visa upp sin gärning. I relation till hur många av attackerna som sker i offentligheten så tyder ett sådant beslut på att gärningsmannen vill visa upp sitt offer och ge omgivningen en chans att se hur hänsynslöst våldet eller tortyren har varit på brottsplatsen.

I två av sju domar har gärningsmännen valt att dumpa eller gräva ner kroppen. Resterande offer har lämnats kvar på platsen för gärningen efter dåden utan vidare åtgärder från gärningsmännen. Således bör klart noteras av domstolen att en inaktivitet efter döden ger upphov till tankar kring emotionella mord inom familjen.

5.1.7 Våldets placering

Som påpekats tidigare i uppsatsen finns det ett flertal saker som tyder på att heder kan vara någonting rent kroppsligt, och att vissa specifika kroppsdelar symboliserar denna. Det har även konstaterats att våldets placering kan anspela på hur emotionellt dådet har varit från gärningsmannens sida, exempelvis tyder trauma och skador mot ansiktet på en särskilt emotionell status.

Utifrån domarna som analyserats har det övervägande våldet utövats mot offrets hals, ansikte, bröst och hjärta – kroppsdelar som i den här kontexten förefaller sig vara klart utsatta områden. I samband med övervåldet och de övriga omständigheterna kan konstateras att denna placering av våld är ett tydligt karakteristiskt drag vid hedersmord.

5.1.8 Övervåld

Någoting som är ett uppenbart attribut vid hedersmord är det hänsynslösa och inhumana övervåldet som förövarna utövar mot sina offer. Det är en grad av övervåld som kan vara svår att förstå och som tyder på den starka emotionella natur som råder i dessa situationer.

Ett sådant besinningslöst våld där en kropp sargas på flera ställen med oerhörd kraft och ilska tyder på att det finns en särskild relation mellan förövaren och offret och är vanligt förekommande då mord begås inom familjen. Någoting som tydligt korrelerar med de analyserade domarna där offren mördas med ett hundratal skärsår, får halspulsådror bortskurna, hjärtan knivskurna och blir misshandlade och strypta till döds.

5.1.9 Metod och val av mordvapen

Av vad som framkommer av domarna är det vanligaste mordvapnet något typ av vasst föremål. Den vanligaste metoden för att döda i dessa sammanhang är genom knivattacker, inte sällan i samband med kroppslig kamp. Även kvävning eller strypning med diverse föremål är förekommande och sker sannolikt med en likartad nära kroppskontakt som de nämnda knivattackerna.

Det finns ett samband mellan mord som begås av en närstående och denna val av metod. En närmare kroppskontakt i samband med tillhygge eller olika metoder för kvävning eller strypning kan tyda på att det funnits en relation parterna emellan som mer sällan återfinns vid mord begångna av en främling där användandet av skjutvapen är klart mer förekommande.

Således kan metoden och valet av mordvapnet också vara en ledande omständighet när domstolen ska bygga sig en uppfattning om huruvida hedersmotiv föreligger eller inte.

5.1.10 Sakkunnigutlåtanden

Ett gemensamt karaktärsdrag vad gäller hedersmord som blir tydligt genom analysen av domarna, även om det inte är en del av utredningen på samma sätt som ovan nämnda attribut, är att domstolen har ett behov av mer kunskap.

På senare tid när hedersrelaterade brott blivit mer uppmärksammade har domstolen, ofta på åklagarens begäran, tagit del av vad experter inom området har att säga. Sakkunnigutlåtanden blir alltmer vanliga i dessa typer av mål vilket tyder på att domstolen inte är tillräckligt insatta. I framtiden kanske det krävs att domstolen ser till utlåtanden från erfarna vid varje hedersrelaterat brott. Det finns självklart en risk att hedersbrott föreligger i ytterligare fall där motivet inte fångas upp till följd av att sakkunniga inte har kallats till rätten.

5.1.11 Sammanfattning av de gemensamma attributen

För att få en överblick av de gemensamma attribut som identifierats gällande mord som begås med hedersmotiv krävs här ett sammanfattande avsnitt. Som tidigare nämnts så finns det ett värde i att se till brottsplatsen och omständigheterna kring själva utövandet av mordet – detta för att gärningsmannens motiv ofta kan avslöjas via vissa specifika detaljer.

När det kommer till vad som föranlett brottet står det klart att kvinnors beteenden och oönskade relationer mellan kvinnor och män är de vanligaste utlösande faktorerna till att mordet begås. Utöver detta finns det nästan alltid en historia av kontroll, våld, hot och förtryck som har trappats upp över tid och utövats av en eller flera av offrets närstående. Den närmsta tiden före brottet kan ofta präglas av intensiva perioder av hot om våld och dödligt våld. Det är inte heller ovanligt att även offrets nära och kära blir måltavlor för dessa typer av hot på grund av deras relation till offret. En gemensam faktor för de som faller offer för hedersmord är att de är, eller har någon typ av koppling till, en kvinna som ansetts skada kollektivets anseende på något sätt. Gärningsmännen är till övervägande del män som har en nära relation till offret. Medgärningsmannaskap förekommer emellanåt, vilket kan förklaras av att förtrycket och kontrollen av offren ofta sker utifrån kollektivets vilja.

Vidare kan gärningsmannens inställning till brottet nämnas. I detta avseende handlar det om en mycket oberörd inställning till offrets död och det förmodade fängelsestraff som kan förväntas. Troligtvis förhåller det sig så till följd av att hedern är högsta prioritet och att allt annat kan gå förlorat så länge inte familjens anseende gör det. Det kan konstateras att gärningsmannen i vissa

av fallen väljer att gå ett steg längre, genom att exempelvis ange sig själva till Polisen kan de även visa upp den hjälteinsats de har gjort för kollektivet. Ytterligare ett exempel som visar på stoltheten över att ha begått ett hedersmord är att den dödande handlingen mer ofta än sällan begås på offentlig plats och att gärningsmannen gör ett aktivt val att inte röja bevis eller göra sig av med kroppen efter brottet fullbordats. Morden föregås ofta av planering i form av kartläggning av rörelsemönster, förberedning av fällor och utdelning av ansvarsposter

Andra gemensamma attribut som rör det aktiva våldet är övervåld, våldets placering och metod samt val av mordvapen. Majoriteten av fallen präglas av ett hänsynslöst och grymt övervåld som tyder på de känslor som är inblandade. Våldets placering som ofta tar sikte på huvud, hals och bröst visar också på det känsloband som finns – när våldet riktas specifikt mot huvudet och ansiktet så kan ett hedersmotiv tydligt tyda fram på grund av den symbol ansiktet är för kollektivets anseende och att man ska kunna bära huvudet högt. De flesta attackerna sker även med en kroppslig närhet och ofta med ett skarpt föremål som tillhygge, men metoder som strypning och kvävning är också förekommande.

Till sist finns det även i rättssalen något som knyter hedersmorden samman på senare tid. Bristen på kunskap och behovet av sakkunnigutlåtanden visar på att den nya straffskärpningsgrunden kan vara aktuell.

5.2 Övergripande analys

När man talar om hedersmord har ungefär ett tiotal omtalade fall i Sverige uppdragats under de senaste 20 åren. Däremot kan antas att dessa drabbade inte är de enda personer som fallit offer i hederns namn. I ett sammanhang där utövandet av kontroll och förtryck mot en närstående är det i synnerhet viktigaste som finns, kan förmodas att det uppstår känslor av nederlag och vanära hos förövaren när dennes makt går förlorad. Oavsett om det är i form av att det spridits rykten om den utsattes beteenden, att den utsatte plötsligt slutar lyda eller om den utsatte vädjar om hjälp och avslöjar vad som sker i

hederns skugga, så kan det urskiljas ett mönster i att förövaren kommer vilja ta tillbaka sin makt genom att utföra allt större och kraftfullare dåd.

Syftet med hederskulturen är att i samlad trupp behålla äran över familjen genom att hålla alla spelpjäser i schack och under total kontroll och övervakning. När hedersrelaterad brottslighet uppmärksammas blir det till sist ett misslyckande för familjens förövare då de inte lyckats tysta ner sina spelpjäser tillräckligt. Hederskulturen präglas av att ingen utanför den innersta kretsen ska känna till vad som pågår, det ska inte synas eller väsnas.

Det förefaller alltså besvärande att det finns så lite statistik kring hur många personer i Sverige som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Det finns stora utmaningar med kartläggningen av antalet hedersutsatta på grund av fenomenets natur och de ödesdigra konsekvenser som kan komma att drabba den som väljer att prata ut om sin situation. Ansvaret ligger självklart på samhället i stort och ska inte bäras av de utsatta individerna att våga ta risken och be om hjälp. Att det inte läggs mer resurser på att försöka utreda vilka individer som blir utsatta för hederskulturens våld och förtryck anser jag vara rent av klandervärt. Trots problematiken med att det kommer finnas uppenbara mörkertal i en sådan kartläggning anser jag att det är samhällets skyldighet att anstränga sig för att lyckas nå ut till de utsatta och vara behjälpligt så att inte fler faller offer för hederns våld. Bristen på engagemang i frågan är enligt mig inte ett steg i rätt riktning mot att alla ska känna sig fria och trygga i sina egna hem.

Hedersproblematiken är en extremt känslig och komplex fråga som förutsätter att den som läser på om fenomenet klarar av att ha två tankar i huvudet samtidigt. Hedersmotivet som försvårande omständighet i straffmätningen lagstodades inte förrän år 2020 och det nya brottet hedersförtryck instiftades först 2022. Hur kommer det sig att lagstiftaren inte har ägnat sig mer åt dessa hedersrelaterade frågor innan dess, när vi har haft ett tiotal uppmärksammade hedersmord i Sverige sedan millennieskiftet? En teori är att politiker har undvikit att uttrycka sina åsikter om hederskultur på grund av rädslan att bli anklagade för att ha rasistiska och diskriminerande åsikter och därför förlora

sina väljare. Det kanske är så att även domstolarna har varit oroliga för att uppfattas som diskriminerande och därför inte varit mer tydliga och objektiva i sina domar och domskäl.

Varför belyser man inte problemet klart och tydligt och pekar på att det inte under några omständigheter får förekomma? Om hedersmotiv föreligger ska alla sådana brottsliga gärningar straffas hårdare. Det är en extrem kränkning av integriteten och påverkar ofta särskilt utsatta och maktlösa grupper i samhället. Individer tas ifrån sin makt och kan inte själva skydda sig mot våldet och förtrycket på grund av hierarkin och den intensiva och omfattande kontroll som råder inom kulturen. Det ska inte vara godtagbart oavsett var man kommer ifrån eller var man bor.

En anledning till att man från början väljer att separera hedersvåldet från begreppet våld i nära relationer är för att ju mer vi kan förstå varifrån beteenden som våld och förtryck rotar sig i, desto enklare blir det att försöka finna en lösning på problemet. Det handlar inte om diaspora, religioner eller kulturella grupper i sig – det handlar om mänskliga rättigheter. Om motivet till problematiken då kan identifieras och urskiljas från resterande våld i nära relationer är vi ett steg närmare att förebygga ett sådant våld och förtryck. I och med det numerära överläge kollektivet har över den som är utsatt har denna grupp som sagt ytterligare behov än övriga våldsutsatta i nära relationer. Klarar rättsväsendet inte av att separera dessa och vara extra försiktiga vid handläggningen av hedersrelaterade ärenden tror jag att det finns en stor risk att hedersutsatta backar ytterligare. Vi måste skapa förståelse för deras situation och utforska området för att kunna identifiera och förebygga det hedersrelaterat våldet. Där är kunskap makt.

Lagstiftaren har med hjälp av den nya straffskärpningsgrunden, 29 kap. 2 § 10 p. BrB, försökt belysa hedersproblematiken genom att öka straffvärdet för de brottsliga gärningar som begås med heder som motiv. Däremot är det svårt att avgöra hur effektiv denna försvårande omständighet kommer vara rent brottsförebyggande – dels på grund av den korta tid som bestämmelsen varit verksam, dels på grund av problematiken som följer av de parallella

normsystem som råder. Min tanke är att straffskärpningsgrunderna i sin helhet syftar till att ge offer och närstående upprättelse men också verka brottsförebyggande; mer eller mindre som ett straffhot. En basal förutsättning för att ett straffhot ska vara effektivt är att mottagaren av hotet faktiskt värderar det som står på spel högre än den gärning som denne planerat att utföra, det vill säga att personen i fråga känner sig så pass rädd för konsekvenserna så att den låter bli att fortgå med den brottsliga handlingen. Eftersom hederskulturen bygger på normer som avviker från de generella normerna i vårt sekulariserade samhälle och sätter hedern och kollektivet i första hand torde ett hot om straff inte fungera på gärningsmännen som agerar i hederns namn. För dessa förövare är hotet om utfrysning från kollektivet större än ett livstidslångt fängelsestraff. Som tidigare påpekats har straffet i fråga ingen betydande påverkan på dessa gärningsmän, därav finns det hos mig en farhåga i att den nya bestämmelsen inte kommer bli effektiv ur ett brottsförebyggande perspektiv.

Däremot är bestämmelsen väldigt betydelsefull för brottsoffren, det är just i detta avseende jag menar att bestämmelsen kan ha stor framgång. Att som offer och närstående få upprättelse för dessa typer av bestialiska brott är otroligt viktigt för att som person kunna gå vidare med sitt liv och veta att gärningsmannen eller gärningsmännen fått sitt straff. Om fler hedersrelaterade brott kan bli utpekade och straffas strängare tror jag också att fler som faller offer för våld och förtryck men fortfarande har livet i behåll, kan våga be om hjälp tidigare. Bestämmelsen får ett viktigt signalvärde som kan nå de utsatta och visa att de inte är ensamma och att det finns konsekvenser för gärningsmännens utövande av kontroll, våld, hot och förtryck. När hedersproblematiken uppmärksammas genom en ny straffskärpningsgrund på detta sätt blir vi medmänniskor medvetna om den värld och vardag många runt omkring oss lever i, förmodligen ofta i tystnad. Genom att ge befolkningen, rättsväsendet och våra myndigheter mer information och ett ställningstagande i frågan finns det större möjlighet att bereda hjälp åt de utsatta i ett tidigare skede.

När man ser till den nya bestämmelsen i förhållande till resterande straffskärpningsgrunder kan fastslås att den skiljer sig från mängden. Det är de

parallella normsystemens centrala roll i hur bestämmelsen tar sig i uttryck som gör den nästintill unik. Att straffhotet förmodligen inte kommer ha någon inverkan på förövarna är sällsynt, medan andra punkter som räknas upp i 29 kap. 2 § inte har samma problematik gällande mottagarna av det strängare straffhotet. Detta återigen sett till hur oberörda gärningsmännen i regel är gällande att mörklägga mordet eller röja bevis från brottsplatsen, vilket får anses vara ett avvikande beteende i relation till andra gärningsmän som gärna inte vill bli påkomna eller straffade. Hedersmotivet som straffskärpningsgrund kommer enligt min analys få störst bäring hos brottsoffren och samhället där målen troligtvis också kommer behöva mycket resurser och inblandning från andra utomstående som exempelvis sakkunniga inom hederskultur eller Socialtjänsten. Följaktligen är bestämmelsen säregen i sitt slag.

5.3 Subjektiv reflektion

Vad som följer är en subjektiv reflektion av hedersfenomenet som naturligtvis grundar sig i de sociala och kulturella premisser jag själv har vuxit upp med, vilket bör noteras är ett sammanhang fritt från hederskultur och hedersnormer.

Heder är någonting påhittat. Det finns ett så oproportionerligt motiv som för mig inte går att ta in, varken rent psykologiskt, socialt eller kroppsligt. När man talar om hämnd till följd av att en annan person orsakat dig kroppslig smärta, ekonomisk kris eller psykiskt lidande så finns det någon typ av förståelse för att en person kan tänkas vilja bli kvitt detta genom att göra samma sak tillbaka, likt ordspråket *öga för öga, tand för tand*. Denna taktik kan ofta bli tämligen överdriven, men jag kan fortfarande förstå och till viss grad även acceptera konceptet.

När det kommer till heder, speciellt i förhållande till de domar som refererats till i uppsatsen, försvinner förståelsen och acceptansen helt och hållet. Många av motiven grundar sig i rykten, som enligt mig, även om de vore sanna inte hade utgjort grund för mer än en lågmäld diskussion, om ens det. En kvinna får skjuts av sin granne till jobbet, då ska hon dödas. En kvinna har en pojkvän, då ska hon dödas. En kvinna går på fester, då ska hon dödas.

Alla individer har rätt till sina egna känslor, man kan inte styra över vilka känslor man känner i olika sammanhang – men man kan alltid arbeta på hur man hanterar dem. Om det förhåller sig så att en man tycker att hans vuxna dotters sätt att leva sitt liv utgör en sådan olidlig psykisk plåga att han känner sig tvungen att döda henne för att kunna gå vidare i livet och göra sin familj stolt, så kanske problemet inte ligger på dottern utan på mannen i fråga.

5.4 Slutsats

I takt med att hederskulturen och det hedersrelaterade våldet har blivit mer omtalat, om än fortfarande tabubelagt, har även domstolarna börjat diskutera problematiken och hedersmotivet i sina domskäl. Jag finner att domstolens placering av hedersmotivet har förflyttats under den tid som har gått. Sett till äldre domar är det svårt att identifiera om det finns över huvud taget, men på senare tid har det kommit att bli en större del av domskälen som ägnas åt att beskriva den hederskultur som råder och tillika påverkar gärningsmannens, eller gärningsmännens, beteende. Med det sagt finns det alltid förbättringsområden att arbeta vidare på.

Utifrån förarbetena till införandet av hedersmotivet som särskild straffskärpningsgrund i straffmätningen fångar lagstiftaren upp några av de gemensamma attribut som uppsatsen funnit i de analyserade domarna vad gäller hedersmord. Däremot har inte domstolen mer att gå på än det lagstiftarna lyfter upp. Min bedömning är att domstolen lägger stort fokus på övriga försvärande omständigheter som enkelt flyter in i hedersmotivet och behöver mer kunskap om övriga karaktärsdrag som kan avslöja ett hedersmotiv.

Sett till analysen ovan finner jag att domstolen sällan beaktar de mer passiva attributen eller omständigheterna som föregår ett hedersmord. Domstolen ser alltså inte till det dödliga våldet på det sätt som jag tror krävs för att identifiera hedersmord. Trots att flera ”aktiva” omständigheter diskuteras såsom när de tilltalade uttrycker sig hotfullt eller rentav nämner sitt hedersmotiv, finns det många delar som försummas i hederskontexten. Utan att ta del av alla detaljer som skapar helheten av heder som fenomen kommer många hedersrelaterade brott att fortsatt falla mellan stolarna. Det gäller att titta på de gemensamma

attributen och inte blunda för gärningsmännens tystnad, oberördhet eller stumma stolthet för vad de begått för hjälteinsats för familjen. Här är även en kartläggning av offrets relationer och vardagsliv av stor vikt vid förundersökningen. Det är trots allt en kultur som präglas av att det ska finnas en perfekt fasad där anseendet står som högsta prioritet. Som utomstående måste man förstå att mycket av hederskulturen fortfarande göms bakom stängda dörrar, varför det är av stor vikt att analysera och knäcka hål på fasaden i syfte att hjälpa de utsatta som inte vågar eller kan be om hjälp.

Trots att bestämmelsens brottsförebyggande syfte troligtvis aldrig kommer bli särskilt effektiv med tanke på gärningsmännens hederstänk så är signalvärdet och upprättelsen för offren det absolut viktigaste. Straffrättens funktion i försöket att stoppa hedersvåldet blir således att fokusera på brottsoffrens framtid och kunna hjälpa dem innan det är för sent snarare än att försöka förändra hur gärningsmännen tänker. Straffhotet kommer inte påverka deras beslut eller gärningar – det kommer aldrig stå i paritet med hotet om utfrysning från kollektivet. Det är också denna aspekt som bidrar till bestämmelsens unicitet.

Med tanke på hur nytt hedersmotivet är som försvårande omständighet finns självklart tid och utrymme för förbättring och kalibrering av domstolen gällande användandet av den nya grunden, men jag finner det fortfarande bekymmersamt att det i många av fallen finns så tvetydiga uppfattningar om hedersmotivet underinstanserna emellan. För att hedersmotivet ska ha framgång som ny straffskärpningsgrund krävs att underinstanserna harmoniserar sin tolkning och implementering av bestämmelsen. I det fall domstolen misslyckas med detta, och fortsätter försumma de flaggor som pekar mot eventuella hedersmotiv, tappar regeln bäring och dess signalvärde blir snabbt obefintligt. Vad är det egentligen som står på spel här? Dels offrens behov av upprättelse som inte kan tillgodoses, dels kampen mot hedersvåldet som fenomen. Rättsväsendet måste hålla en enad fasad mot hedersrelaterat våld och förtryck för att bygga upp ett förtroende för de hedersutsatta – så att fler vågar och vill be om hjälp innan det blir för sent. Med tanke på hur negligerad hedersproblematiken varit, och till viss del fortfarande är, krävs att domstolen

identifierar varenda brottslig gärning som begås i hederns namn och håller sig enade i frågan. Annars blir kampen inte särskilt övertygande och det blir de svaga som återigen får ta smällen.

Eftersom det är extremt svårt för en utsatt att ta sig ur förtrycket och våldet och be om hjälp måste vi hjälpa till från andra hållet och förbättra förutsättningarna i rättssystemet för att förhindra att dessa brott begås. Bestraffa förövarna i tidigare lägen så att de inte kommer åt sina offer och därmed ge alla utsatta individer en chans till ett fritt liv. Genom att lära domstolen att identifiera alla typer av brott med hedersmotiv och ge lagstiftaren en skjuts i rätt riktning kommer vi en vacker dag förhoppningsvis se en förändring i hur många som utsätts för hedersrelaterat förtryck och våld i samhället.

Alla har rätten att känna sig trygga i sitt eget hem och inte behöva vara rädda för att bli mördade när man ska slänga soporna, fira sin 19-årsdag, fira sin förlovning, gå ut i trapphuset eller vara på väg hem från jobbet.

Källförteckning

Offentligt tryck

Utredningsbetänkanden

SOU 2014:49 Våld i nära relationer – en folkhälsofråga.

Propositioner

Prop. 2019/20:131 Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet.

Litteratur

Baianstovu, Rúna: *Heder: hedersrelaterat våld, förtryck och socialt arbete*, Studentlitteratur, Lund 2017.

Brookman, Fiona: *Understanding homicide*, SAGE Publications, London 2005. E-bok.

Granström, Görel & Mannelqvist, Ruth (red.): *Brottsoffer – rättsliga perspektiv*, Studentlitteratur AB, Lund 2016.

Hussein, Jamila: *Heder och hedersvåld: berättelser, fakta, fördomar*, Bokförlaget Korpen, Göteborg 2017.

Norée, Annika: *När barnen tystnar: förtryck i barnens namn*, Norstedts Juridik 2022.

Wikan, Unni: *En fråga om heder; översättning: Cajsa Mitchell*, Ordfront, Stockholm 2004.

Rapporter

Socialstyrelsen: *Ett liv utan våld och förtryck: slutredovisning av uppdraget att genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck*, 2019. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-3-17.pdf> (Hämtad 2024-03-05).

Tidskriftsartiklar

Parker, Belinda L. & McKinley, Amber C.: Homicide Event Motive: A Situational Perspective, *Salus Journal*, Volume 6, Number 2, 2018.

Fox, Kathleen A. & Allen, Terry: Examining the Instrumental-Expressive Continuum of Homicides: Incorporating the Effects of Gender, Victim Offender Relationship, and Weapon Choice. *Homicide Studies* XX(X) 1-20. 2013. DOI: 10.1177/1088767913493420.

Last, Stephanie K. & Fritzon, Katarina: Investigating the Nature of Expressiveness in Stranger, Acquaintance and Intrafamilial Homicides, *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*. 2. 2005. DOI: 10.1002/jip.36.

Övrigt

Nationellt centrum för kvinnofrid: Våld i nära relationer, Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala Universitet, 2023, <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/vald-i-nara-relationer/> (Hämtad 2024-03-06).

Strömberg, Linda i podcasten *En Mörk Historia - Hedersmordet i Kiruna 2/2*, Just Stories, 2021. <https://podme.com/se/en-mork-historia/420111> (Hämtad 2024-02-12).

Wadendal, Ia: 13 kvinnor dödas varje år, *Världshorisont*, 2020-03-05, <https://fn.se/aktuellt/varldshorisont/13-kvinnor-dodas-varje-ar/> (Hämtad 2024-03-14).

Åklagarmyndigheten: Hedersrelaterad brottslighet, Åklagarmyndigheten, <https://www.aklagare.se/om-brottsligheten/olika-brottstyper/hedersrelaterad-brottslighet/#:~:text=Dessutom%20kr%C3%A4vs%20att%20motivet%20f%C3%B6r,%C3%A5r%20och%20h%C3%B6gst%20sex%20%C3%A5r.> (Hämtad 2024-02-12).